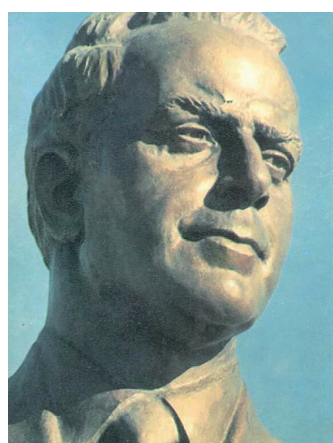

Milli azadlıqdan
şirin nemət yoxdur!

I. Aliyev

YENİ AZƏRBAYCAN

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir

Qəzet 1993-cü ilin aprel ayından nəşr olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanı.

8 avqust
2025-ci il,
cümə
№ 138 (6965)
Qiyməti
60 qəpik

Yeni mərhələnin ilk ADDIMI...

İlham Əliyev Vaşinqtonda...

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Amerika Birləşmiş Ştatlarının (ABŞ) Prezidenti Donald Trampın dəvəti ilə Vaşinqtona işgüzar səfərdədir

**Avropa ilə Asiya
arasında rəqəmsal
dəhliz**

➔ Bax səh. 5

**ABŞ-Azərbaycan
münasibətlərində
lider amili...**

**Yeni çağırışlar üçün:
əməkdaşlıq, dostluq
və etimad...**

➔ Bax səh. 2

**“Yaşıl enerji” istehsalında
rekord göstərici**

➔ Bax səh. 3

Nüvədi anıldı...
Zəngəzur mahalında
yerləşən Nüvədi kəndindən
əhalinin deportasiya
edilməsinin 34-cü ildönümü
ilə bağlı tədbir keçirilib

➔ Bax səh. 5

**Ruhumuzu xilas
işində
ayvazovskilər
bizə lazım deyil**

➔ Bax səh. 4

**Azad ərazilərdə
yaradılan
turizm sənayesi
bölgenin inkişafında
yeni mərhələ açır**

➔ Bax səh. 5

**“Orlovka”-ya
PUA hücumunun
pərdəarxası...
Moskva Bakını
təhdid edir?**

➔ Bax səh. 6

**Dünyanın
gözlədiyi
3 saatlıq
görüş**

➔ Bax səh. 6

Hər saniyə 5 000 avro...

➔ Bax səh. 7

İlham Əliyev ilə Donald Tramp arasındakı vacib, səmimi və işgüzar dialog...

ləşdiyi bölgədə, bütövlükdə, qlobal anlamda aparıcı güc kimi əhəmiyyətini artırır. Resmii Bakının bütün platformalar üzrə yaxın tərəfdaş, inamlı əməkdaş statusu daha da möhkəmlənib. Ölkəmiz dünyada meydana çıxan yeni çağırışları fəonunda beynəlxalq həmrəyliyin güclənməsinə davamlı töhfələr verir. Xoş məramla əsaslanaraq irəli sürdüyü müxtəlif təşəbbüslər dünya ölkələri və

müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar arasında körpülərin yaradılmasına, etimad mühitinin möhkəmlənməsinə, əlaqələrin intensivləşməsinə, sülhün və beynəlxalq təhlükəsizliyin daha da dərinləşməsinə xidmət edir. Həm çoxərəfli, həm də ikitərəfli əlaqələrin inkişafına xüsusi önəm verən Azərbaycanın bu geniş diapazonlu fəaliyyəti dünyanın aparıcı dövlətləri tərəfindən də təqdir olunur. Bu gün rəsmi Bakı ilə strateji təmasların gücləndirilməsi istiqamətində atılan addımlar bunu təsdiqləyir. Xüsusilə olaraq qeyd edilməli ki, bu məsələ güc mərkəzlərinin də gündəliklərində ən aktual prioritet kimi göstərilir. Dünyanın aparıcı güc mərkəzi kimi xarakterizə olunan ölkələr Azərbaycanla əlaqələrin inkişafında maraqlı olduqlarını irəli sürürlər. Azərbaycan da bu münasibətin qarşılığında hər zaman dostluq və işgüzar əməkdaşlıq əlaqələrinin

İtali və beynəlxalq hüquqa söykənən davranışlar sərgilənməsi Bakı-Vaşinqton təmaslarını yeni çağırışlar, müasir standartlar üzərindən kodlaşdırır. Vurğulandığı kimi, dövlət başçıları arasında mühüm siyasi dialoqın mövcudluğu ölkələrin dost və tərəfdaş statusunda yaxınlaşmasını təmin edir.

uyğun siyasət qurur. Bu ilin apre-
lində ADA Universitetində keçiri-
lən “Yeni dünya nizamına doğru”
mövzusunda beynəlxalq forumda
çıxışı zamanı Prezident İlham
Əliyev bildirib ki, onların (Tramp
administrasiyası - red.) indiki siya-
səti daha çox Amerikanın milli ma-

raqlarına əsaslanacaq və qeyd edə bilərəm ki, hazırda onlarla çox güclü münasibətlər bu bölgə üçün vacibdir: “Azərbaycan Cənubi Qafqazın aparıcı ölkəsi, Qlobal Cənubun bir hissəsidir. Bizim Qoşulmama Hərəkatında güclü mövqeyimiz, Mərkəzi Asiya ilə yaxşı əla-

Azərbaycan Prezidenti, həmçinin Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti vəzifəsinə yenidən seçilməsi mənasibətilə 2024-cü il noyabrın 25-də Donald Trampa telefonla zəng edib. Prezident İlham Əliyev telefon danışığında vurğulayıb ki, Prezident Donald Trampın fəaliyyəti dünyada təhlükəsizliyin təmin olunmasında daha da önəmli rol oynayacaq. Birin

Dövlətimizin başçısının Amerika Birləşmiş Ştatlarının Müstəqillik Günü münasibətilə Prezident Donald Trampa iyulun 1-də ünvanladığı təbrik məktubunda da bir sıra mühüm və strateji əhəmiyyətli məsajlar yer alıb. Bildirilib ki, Amerika Birləşmiş Ştatları Azərbaycanın uzun illərdən bəri enerji sahəsində sadıq tərəfdaşıdır. Azərbaycanın enerji strategiyasına, eləcə də regionda sabitliyə və inkişafa xidmət edən nəhəng infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsinə ABŞ-nə göstərdiyi davamlı dəstəyi yüksək qiymətləndiririk. Dövlət başçımız bu gün ölkələrimiz arasında dostluq əlaqələrini və tərəfdaşlığı keyfiyyətə yeni səviyyəyə yüksəltmək üçün yaxşı imkanların olduğunu bildirirək deyib: “İqtisadi-ticarəti, energetika, nəqliyyat, sənaye, aviasiya, yüksək texnologiyalar, sərmayə qoyuluşu və digər mühüm sahələrdə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın inkişafı üçün böyük potensial mövcuddur”.

Paralel olaraq ABŞ Prezidentinin də Azərbaycanı ilk münasibətlərə böyük önəm verdiyi ortadadır. Dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafına yönəlmis qarşılıqlı siyasi iradə ABŞ-dan verilən yüksək səviyyəli səfərlərdə də öz əksini tapmışdır. ABŞ Prezidenti Donald Tramp Prezident İlham Əliyevə Novruz bayramı münasibətində ünvanladığı məktubda Azərbaycanla Amerika arasında birgə fəaliyyətin zəngin tarixdə malik olduğunu vurğulayıb, qarşdakı illərdə əldə edə biləcəyimiz möhtəşəm məqamları bəhs etsizliklə gözlədiyini bildirib. O, Azərbaycan və Ermənistanın regiona sülh gətirmək üçün atdığı addımları alqışladığını deyib. Donald Tramp, həmçinin qeyd edib: “Ölkələrimiz uğurlara doğru sürətlə irəlilədiklə Sizinlə işləməyi bəhsizsizliklə gözləyirəm. Birləşmiş Ştatlar Azərbaycanın suverenliyinin, müstəqilliyinin və özini bütövlüyünün sarsılmaz dəstəyicisi olaraq qalır”.

ABŞ Prezidentinin Müstəqillik Günü münasibətilə 2025-ci il mayın 28-də Azərbaycan Prezidentinə ünvanladığı təbrik məktubu ölkələrimiz arasında dostluq və tərəfdaşlıq münasibətlərinin daha bir göstəricisi sayılır. Məktubda Azərbaycanı həm əlaqələrə və terrorizmə qarşı mübarizədə, enerji təhlükəsizliyinin inkişafında, bölgədə sülhə nail olmaq istiqamətində ABŞ ilə tərəfdaşlığımızın yüksək qiymətləndirildiyi vurğulanır. ABŞ Prezidentinin Azərbaycanı birgə əməkdaşlığı həm təhlükəsizlik, həm də iqtisadi sahələrdə yüksək qiymətləndirməsi, iki ölkə arasında münasibətlərin strateji xarakter daşdığını ortaya qoyur. Eyni zamanda, Cənubi Qafqazda sülhün təmin olunmasına verilən önəm regional sabitlik və inkişaf üçün mühüm amil kimi çıxış edir. Bu mesaj qarşılıqlı anlaşma və etimad əsasında qurulan əlaqələrin gələcəkdə daha da genişlənməsinə dərin inam yaradır.

Tramp administrasiyası Azərbaycanın Cənub Qaz Dəhlizi layihəsindəki rolunu dəstəkləyib. 2018-ci ildə Prezident Tramp Bakıya ünvanladığı məktubda Azərbaycanın enerji sahəsindəki rolunun vacibliyini qeyd

edərək, iki ölkə arasındakı əməkdaşlığın gücləndirilməsini dəstəklədiyini bildirib. 2019-cu ildə ABŞ Dövlət Departamentinin rəsmiləri Azərbaycanın iqtisadi inkişaf istiqamətində atdığı addımları dəstəklədiklərini bildiriblər.

44 günlük müharibə dövründə
Trump administrasiyası Ermənistanı
destəkləməyib və hər zaman olduğu
kimi ölkəmizin ərazi bütövlüyünü
təniyib - birmonal şəkildə həmin
dövrə ABŞ-Azərbaycan münasibət-
ləri strateji əməkdaşlıq xəttində in-
kişaf edib. Trampın şəxsi açıqlama-
ları və administrasiyasının qərarları
göstərir ki, Vaşinqton Bakı ilə
əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirib.
Beləliklə, o dövrdə formalaşan qar-
şıqlıq etimad bu gün ikitərəfli əlaqə-
lərin yeni mərhələyə keçidi üçün
əsaslı zəmin rolunu oynayır. İkitə-
rəfli əlaqələrin irəli aparılması üçün
birgə səylər, xüsusilə enerji və təhlükəsizlik sahələrindəki təşəbbüslər
tərəfdaşlığın praktik nəticələrə yö-
nəldiyini və qarşılıqlı fayda prinsipi-
nə əsaslandığını göstərir. Bu kontek-
stdə həm liderlərin iradəsi, həm də
xalqlar arasında dostluq ənənələri
Azərbaycan-ABŞ münasibətlərinin
yeni mərhələdə daha da dərinləşə-
cəyinə ümidləri artırır.

Pərviz SADAYOĞLU

2025-ci il iyulun 19-da Xan-kəndidə keçirilən III Şuşa Qlobal Mədəniyyət Forumu ABŞ-Azərbaycan münasibətlərində olduğuqca vacib bir yerə malikdir. Forumda Prezidenti İlham Əliyevin ölkəmizin Amerika Birləşmiş Ştatları ilə münasibətlərinə dair səsləndirdiyi fikirlər Azərbaycan-ABŞ əlaqələrinin inkişaf perspektivləri baxımından mühüm mesajlar kimi qiymətləndirildi. Tədbirdə Prezident İlham Əliyev gözləntilərin böyük olduğunu xüsusi qeyd etdi: “Ümid edirik ki, yaxın gələcəkdə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərini yüksək səviyyəyə qaldıracaq mühüm hadisələr olacaq. Düşünürəm ki, bə, tamamilə təbiiird, çünki bir çox məsələlər bizi, xüsusən də cənab Trampın administrasiyası ilə birləşdirir. Yeri gəlmişkən, onun ilk prezidentliyi dövründə ABŞ-Azərbaycan münasibətləri çox müsbət olmuşdur. Fikrimcə, artıq gördüyünüz və səyləyidirm həmin müsbət tendensiylərin davamı olacaq. Hazırda o, bütün glo-

bal məsələlərlə və müharibələrin
dayandırılması ilə çox məşğuldur.
Lakin eyni zamanda o, Cənubi
Qafqaz prosesində fəal iştirak edir
və uzunmüddətli münaqişənin həl-
linin tapılması üçün Azərbaycana
və Ermənistanı yardım etməkdə
əla iş görür. Beləliklə, düşünürəm
ki, gələcəkdə daha çox yaxşı xə-
bərlərimiz olacaqdır.

Bu, yeni münasibətlər sistemi-nin, yüksək dinamizmə malik əla-qələrin intensivliyini və hərtərəfli-yini ortaya qoyan ştrixlər idi. Bu fikirlərin diplomatik çəkisi və re-gional əks-sədası özünü çox keç-mədən göstərdi - ABŞ Prezidenti Donald Trump “Truth” sosial şə-bəkəsində Prezident İlham Əliyevin Xankəndidə keçirilən III Şuşa Qlobal Media Forumunda səsləndirdiyi fikirlərdən bir hissə-ni paylaşıdı. Bu paylaşım bir tərəf-dən Prezident İlham Əliyevin fi-kirlərinə verilən açıq və rəsmi bir cavab, digər tərəfdən isə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinin yeni mərhələyə qədəm qoymaqda ol-

duğuna dair mühüm bir mesaj kimi dəyərləndirildi. Trampın bu jesti, sadəcə, diplomatik nəzakət deyil, həm də strateji tərəfdaşlığa verilən dəyərin göstəricisi kimi qəbul olundu. Bu kontekstdə 2025-ci il iyunun 22-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin "X" sosial şəbəkəsində yaydığı təşəkkür mesajı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Dövlətimizin başçısı Trampın onun Şuşa Forumundakı çıxışından sitat paylaşmasına münasibət bildirərək qeyd edib: "Mən bir dəfə Prezident Trampın bütün dünyada, o cümlədən regionumuzda sülhün və sabitliyin təşviq edilməsi ilə bağlı baxışını və söylərini dəstəklədiyimizi vurğulamaq istəyirik. Biz, həmçinin ailə ənənələrinin əhəmiyyəti kimi ortaqların dəyərləri bölüşürük və onun prezidentliyi dövründə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinin yeni səviyyəyə qalxacağına ümid edirik. Biz ona bu məqsədə nail olunması istiqamətində bütün söylərində uğurlar arzulayırıq".

Diqqətli olun: Azərbaycanda ictimai fikri çəşdirməyə çalışan səhifələr... Milli Məclisin komissiyası açıqlama yayıb

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Xarici müdaxilələrə və hibrid təhdidlərə qarşı komissiyası qonşu dövlətlərdən birinin ərazisindən ölkəmiz əleyhinə aparılan

dəfili müdaxilə cəhdləri edilərək ölkəmizdə ictimai fikri çəşdirməyə, dövlətin apardığı uğurlu daxili və xarici siyasətə kölgə salmağa çalışılır.

Geosiyasi manipulyasiya xarakterli məlumatlar Azərbaycan dilində “Facebook”-da paylaşıldıqdan sonra istifadəçilərdən “Telegram.ph” kimi platformalara keçid etmələri istənilir ki, bu da öz növbəsində bir sıra istifadəçi məlumatlarının (IP ünvanı, istifadə olunan cihaz və s.) ələ keçirilməsinə səbəb ola bilər.

Vətəndaşlarımızın nəzərinə çatdırırıq ki, bu cür informasiya əməliyyatlarına qarşı müvafiq dövlət qurumları ilə əlaqələndirilmiş şəkildə daim lazımi tədbirlər görülür. Eyni zamanda, qeyd etməliyik ki, “Meta”

şirkətinə edilən müraciətlər nəticəsində Azərbaycana qarşı fəaliyyət göstərən həmin səhifələrin bağlanması nail olunmuşdur. Xarici müdaxilələrə və hibrid təhdidlərə qarşı komissiya vətəndaşlarımızı diqqətli olmağa, bu cür məlumatlara inanmamağa çağırır, ölkəmizə qarşı istifadə edilən hibrid təhdid metodları və alətləri ilə bağlı müntəzəm olaraq ictimaiyyəti məlumatlandırır.

Ombudsmandan müraciət: “Beynəlxalq təşkilatları humanitar hüquq pozuntularına kəskin reaksiya verməyə çağırıram”

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə işğal dövründə Ermənistan tərəfindən basdırılmış minalar, partlamamış hərbi sursatlar mülki əhalinin və hərbi qulluqçuların həyat və sağlamlığına qəsd etməkdə davam edir.

Bu barədə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Səbinə Əliyevanın beynəlxalq təşkilatlara çağırışında bildirilir.

Qeyd olunur ki, ötən gün Kəlbəcər rayonu ərazisində Ordumuzun beş hərbi qulluqçusu mina partlayışı nəticəsində müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri alıb.

“Azərbaycan ərazisində kütləvi şəkildə basdırılmış, bu gündəlik dəqiq xəritələrə təqdim olunmamış minalar hər gün günahsız insanların həyata və sağlamlıqlarına böyük təhdid olaraq qalmaqdadır. Basdırılmış minalar, həmçinin keçmiş məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıdışına, bu ərazilərdə həyata keçirilən bərpa-quruculuq işlərinə maneə yaradır, ətraf mühitə ciddi ziyan vurmaqla bölgədə ekoloji tarazlığın pozulmasına da səbəb olur.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə basdırılmış minaların dəqiq xəritələri barədə məlumatların təqdim olunması ilə bağlı tərəfimizdən dəfələrlə beynəlxalq təşkilat-

Ermənistanın mina terroru davam etməkdədir

lara ünvanlanan müraciətlərin qəbul edilməsinə baxmayaraq, Ermənistan tərəfi beynəlxalq humanitar hüququn normalarının tələblərini pozaraq bu məlumatları təqdim etməkdən boyun qaçırır.

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) olaraq bir daha müvafiq beynəlxalq təşkilatları dəqiq mına xəritələrinin Azərbaycana təhvil verilməsi istiqamətində Ermənistanla ciddi təsir göstərməyə, törədilən hərbi və ekoloji cinayətlərə, o cümlədən humanitar hüquq pozuntularına kəskin reaksiya verməyə çağırıram”, - deyər ombudsman vurğulayıb.

“Yaşıl enerji” istehsalında rekord göstərici

Ölkə üzrə ümumi enerji istehsalında bərpaolunan güclərin payı 16 faizə çatıb

2025-ci ilin birinci yarısında Azərbaycanda bərpaolunan enerji mənbələri üzrə rekord göstərici qeydə alınıb, “yaşıl enerji” güclərinin istehsalı 15 faizə yaxın artaraq 2 milyard 330,1 mln. kVt.saata çatıb. Bu, son illərin ən yüksək göstəricisi olmaqla bərpaolunan enerji resurslarının ümumi enerji balansında payının sürətlə artdığını təsdiqləyir.

Belə ki, 2 il əvvəllə qədər respublika üzrə ümumi enerji balansında “yaşıl güclərin” cəmi çəkisi 10 faizi ötmürdü, hazırda bu rəqəm 16 faizə bərabərdir. Bütövlükdə, hazırda ölkəmizdə elektrik enerjisinin istehsal potensialı 13,8 milyard kVt.st təşkil edir ki, onun da təxminən altıda biri bərpaolunan enerji gücləridir.

“Yaşıl enerji” portfelinin tərkibi

bində su elektrik stansiyaları (SES) əsas paya malikdir, bu sahədə 1 milyard 860 milyon kVt.st enerji hasil olunub. Digər mənbələr üzrə günəş enerjisi ötən 6 ayda daha rekord nəticə nümayiş etdirib, bu enerji bloklarından istehsalın səviyyəsi 3.5 dəfə artaraq 314.6 mln. kVt.st olub. Külək elektrik stansiyalarında isə enerji potensialı 21 milyon kVt.st

təşkil edib. Bərk Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodunda isə 134,5 milyon kVt.st elektrik enerjisi istehsal edilib. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə bərpa olunan enerji mənbələrindən 297,2 milyon kVt.st daha çox enerji istehsal olunub.

Bu göstəricilər Azərbaycanın “yaşıl enerji” strategiyasının gözlə-

nildiyindən də uğurla həyata keçirilməsindən xəbər verir, “yaşıl güclərin” ümumi enerji istehsalında payının durmadan artdığını şərtləndirir. Bu, bir daha Azərbaycanda bərpa olunan enerji növlərinin hər birində dayanıqlı artımın baş verdiyini göstərir və yaxın 5 il ərzində “yaşıl enerji” gücünün cəmi enerji istehsalında 25 faizi ötcəyini əsaslandırır.

2030-cu ilin hədəfi - 30 faizlik “yaşıl enerji” istehsalı

Hökumətin ssenarilərinə əsasən, 2030-cu ilə qədər elektrik enerjisinin bərpaolunan enerjinin payı 30 faizə çatdırılmalıdır. Proqnozlar isə yaxın 5-6 ildə bərpa olunan enerji istehsalının təxminən 5 milyard Kvt-st-a çatacağını fərz edir ki, bu da cəmi enerji hasilatının təxminən 34 faizi deməkdir. Yəni, Azərbaycan daha optimist ssenari üzrə “yaşıl enerji” gücünü artırmaqla bölgədə yeni enerji arxitekturasını da möhkəmləndirir.

Azərbaycanın “yaşıl enerji” potensialı qiymətləndirmələrə əsasən, quruda 135 QVt, dənizdə 157 QVt proqnozlaşdırılır. Təkcə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgəsində hidroenerji, külək və günəş enerjisi, termal su mənbələrinin

gücü 7200 MVT-dan artıq qiymətləndirilir. Lakin və Kəlbəcərin dağlıq ərazilərində külək enerjisinin 2000 MVT həcmində texniki potensialının olduğu proqnozlaşdırılır. Hidroenerji ehtiyatlarına görə Tərtərçay, Həkəri çayı və bu çayların qolları əsas resurs mənbələri hesab olunur. İndiyə qədər bu ərazilərdə 10 ədəd kiçik su elektrik stansiyası inşa edilərək istifadəyə verilib, digər hidrogen infrastrukturlarının yaradılması işləri davam etdirilir. Ümumilikdə, 2

il ərzində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə 12 yerdə ekoloji cəhətdən təmiz “yaşıl enerji” istehsal edəcək su elektrik stansiyalarının tikintisinin başa çatdırılması nəzərdə tutulub. Bu isə bu bölgədə bərpa olunan təmiz enerjinin gücünün 1 QVt-ı ötməsinə səbəb olacaqdır.

“Xəzər Yaşıl Enerji Dəhlizi”

Azərbaycanda “yaşıl enerji” istehsalının əhəmiyyətli dərəcədə artması bu enerji resurslarının nəqli üçün də dayanıqlı mənbə formalaşdırır. “Yaşıl enerji” siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi yaxın illərdə ixracın şaxələndirilməsi də əsas prioritetdir. Həmin istiqamət üzrə fundamental

Energetika Nazirliyi, Qazaxıstan Respublikasının Energetika Nazirliyi, Özbəkistan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə Asiya İnkişaf Bankı və Asiya İnfrastruktur İnvestisiya Bankı arasında Anlaşma Memorandumu’nun imzalanması “yaşıl enerji” dəhlizinin gerçəkləşməsi istiqamətində hüquqi-iqtisadi və sərmayə zəmanətinin həllini təmin etmiş oldu. Memorandum Azərbaycan, Qazaxıstan və Özbəkistan arasında “Xəzər Yaşıl Enerji Dəhlizi” layihəsinin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının (TİƏ) birinci mərhələsinin həyata keçirilməsinə start verilməsi deməkdir.

Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində imzalanan digər strateji sənəd “Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə-Bolqarıstan Yaşıl Enerji Dəhlizi” layihəsi üzrə memorandumdur. Bu sənəd də “yaşıl enerji” proqramı üzrə tərəfdaş ölkələri bir araya gətirir və “yaşıl koalisiyanı” birləşdirir. Daha doğrusu, Özbəkistan və Qazaxıstanla imzalanmış saziş iqtisadi və hüquqi baxımdan tamamlayır və bölgədəki bütün yaşıl interkonnektorları əlaqələndirir. Sazişə əsasən, 4 ölkə (Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə və Bolqarıstan) regionlararası trans-sərhəd “yaşıl enerji” infrastrukturunun birləşdirilməsi istiqamətində zəruri addımlar atacaq.

Bələliklə, Bakıda imzalanan hər iki memorandum 3+4 formatını yaradır və 7 ölkənin yeni enerji strategiyasını əks etdirməklə əsas ana hədəfi - “Qara dəniz kabeli” adlanan “Xəzər Yaşıl Enerji Dəhlizi”nin başa çatdırılmasını təmin edəcək.

E.CƏFƏRLİ

Xarici investorların “yaşıl sərmayələri”

zalanması isə “yaşıl enerji” hərəkatında yeni dalğının başlanğıcı sayıla bilər. Bu, yeni enerji sərmayələrinin açar sazişi kimi digər çoxhəcmli investisiyalar üçün əsaslı zəmin deməkdir. Həmin sərmayə proqramının davamı kimi digər potensial investorlarla daha irit-

tumlu “yaşıl sərmayələr”in qoyuluşuna dair ilkin razılaşmalar da əldə edilib. Məsələn, Səudiyyə Ərəbistanının “ACWA Power” şirkəti qarşısındakı illərdə ölkəmizin yaşıl güclərinə 5 milyard dollara yaxın investisiya yatırmaq niyyətini bəyan edib.

hüquqi baza yaradılıb, hazırda yaşıl infrastrukturların qurulması işləri sürətlə icra olunur. 3 ay əvvəl Bakıda keçirilən Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərin 3-cü iclasında ön mühüm razılaşmalardan biri bərpaolunan enerji mənbələrinin tədarükündə iştirakçı ölkələrin yeni investisiya planlarında ortaqların mövqeyi təsdiqlənmişdi. “Azərbaycan Respublikasının

Azərbaycan hökuməti “yaşıl enerji” sektorunda istehsalın artırılması üçün beynəlxalq koalisiya ilə sıx əməkdaşlıq qurub və son 2 ildə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar”, Səudiyyə Ərəbistanının “ACWA Power”, Böyük Britaniyanın “bp”, Avstraliyanın “Fortescue Future Industries”, Yaponiyanın “TEPCO”, İtaliyanın “Maire Tecnimont”, Çinin “China Gezhouba Group Overseas Investment”, Fransanın “Total Energies” və digər xarici şirkətlərlə bərpaolunan enerji istehsalına dair müqavilələr imzalanıb. Ümumilikdə, Avropa İttifaqı daxil olmaqla 23 ölkə, 6 beynəlxalq təşkilat və 44 şirkətin təmsil olduğu tədbirdə “yaşıl enerji” sahəsində əməkdaşlığa dair sənədlər imzalanıb. Bundan başqa, Azərbaycanda Dünya Bankı (DB), Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB), Asiya İnkişaf Bankı (AİB) kimi beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının dəstəyi ilə layihələr həyata keçirilir. AYİB 2027-ci

ilə 8 külək və günəş elektrik stansiyasının inşasına kreditlər ayracaq. 2 ay əvvəl Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) “Masdar” şirkəti ilə maliyyə tutumu 1 milyard dollar olan müqavilələrin im-

Ruhumuzu xilas işində ayvazovskilər bizə lazım deyil

ELNARƏ AKİMOVA,
*Milli Məclisin deputatı,
YAP İdarə Heyətinin üzvü,
filologiya elmləri doktoru*

Qəribə təzadlar dövründə yaşayırıq. Rusiya bizi erməni əsilli rus rəssamı İvan (Ovanes) Ayvazovskinin 2021-ci ilin dekabrında qanunsuz şəkildə qoyulmuş abidəsini Xankəndidən çıxartdığımızı görə mədəniyyətə asilikdə ittiham edir. Şuşanın mərkəzində erməni vandallizminin daş pasportu kimi tarixə möhürlənən güllələnmiş heykəllərin aqibətinə münasibətin adı necə olsun bəs? Görəsən, Azərbaycanı mədəni abidələrlə müharibədə suçlayanlar niyə həmin o məşum vəhşilik aktlarına qarşı çıxmırdılar?

Tarixin dərinlərinə ensələr görürlər ki, hələ XV əsrdə rus səyyahı Afanası Nikitinin qeydlərində Azərbaycanla, onun başqa millətlə-

seslərini niyə gözdərdi edir, miqrantlara qarşı barbar münasibətləri niyə doğru sayır, məşhur jurnalist-ziyalı Mixail Qusmanın Xankəndidə verdiyi suallara görə, işdən çıxarılarq cəzalandırılmasına niyə etiraz etməyi bacarmır? Buna onların cəsə-rəti çatmır, yoxsa mədəni-etik əx-laq ölçüləri?!

Azərbaycanda, paytaxt Bakıda onlarla rus məktəbləri var, onlarla Rusiyalı alim, ziyalı, incəsənət xadiminin heykəli, adlarına küçələr var. Bəs Rusiyada Azərbaycanın hansı şair, yazıçı, rəssamının heykəli var? Buyursunlar, bu imperiya təfəkkürlü sənət aşiqləri Aşıq Ələsgərin abidəsini ucaltsınlar, sonra bizə mədəniyyət dərsi keçməyə çalışsınlar. Mən İrəvanda ucaltsınlar demirəm, çünki onsuz da o abidəni İrəvanda özümüz yaxınlarda ucaldacağıq!

Dünyada bestsellərə çevrilmiş məşhur bir Azərbaycan romanı var: “Əli və Nino”. Müsəlman Əli ilə xristian Ninonun sevgi macerası üzərində qurulan romanda Azərbaycanın siyasi elitasına daxil insanların toplaşdığı bir yığıncaqda dövrün gərgin siyasi təlatümlərinə münasibət bildiren nüfuzlu şəxs - Bakı milyoncusu, neft magnatı Ağa Musa Nağıyev deyir: “Mən yaşlı bir adamam... Gördüklərim, eşitdiklərim məni çox kədərləndirir. Ruslar türkləri öldürürlər, türklər ermənilərlə vuruşurlar. Ermənilər isə bizim kökümüzü kəsməyə can atırlar. İndi biz də ölkəmizdən bizə

rin münayəndələrinə, mədəniyyətinə xoş münasibəti ilə bağlı hansı qeydlər yer alır. L.N.Tolstoy, A.S.Puşkin, S.Yesenin yaradıcılığından Azərbaycana sevgi hansı qızıl xətt kimi keçir. Hətta Çar Rusiyasının dini ədəvət yayan imperiya siyasəti Azərbaycan ərazisində çoxkonfessiyalıq mühitində problemlər yaratsa da, bunlar cəmiyyətdə dərin kök sala və əhalinin şüuraltısına əsrlər uzununu möhürünü vurmuş humanizm dəyərlərinə xələl gətirə bilmədi. İsa Məsih şəxsiyyəti Azərbaycanın görkəmli aydınları, sənət adamlarının şüurunda əzəli doğmalığını saxladı və bu xalq yaşama və münasibətlərində humanist, tolerant qayəyə istinad amilini unutmadı.

İndi Rusiya haqsız olaraq mədəni tolerantlıqdan dəm vurur. Bir daş parçasının sökülməsinə belə etiraz ədasında və təəssübündə olanlar görəsən niyə onlarla insanın tələf olduğu təyyarə qəzasının sonuclarına qatılanmaqdan yayımr? Azərbaycanın təyyarə qəzasından sonra Rusiyadan kompensasiya tələb etməsinin qarşılığında Kreml bu haqlı tələbə qarşı məsuliyyətsiz davranmaq bir yana, bərabər hüquqlu əməkdaşlıq ruhuna zidd addımlar sərgiləməkdədir. Mədəni mövqə ucalığından bəhs edən Zaxarovalar, Zatulilər, Solovoyovlar, Şvidkoylar Yekaterinburqda baş verən ekstremizm və zorakılıq pro-

lazım olmayan naqislikləri təmizləməyə çalışırıq. Bu, pis şey deyil! Tutaq ki, kimsə bizdə məktəb, yaxud xəstəxana açıb. Amma orada yalnız boş şeylər tədris edilirsə, o məktəb kimə və nəyə lazımdır? Yaxud bədəni müalicə edib, ruhu yaddan çıxardan xəstəxananın nə faydası var? Bizim ruhumuz Tanrıya doğru getmək istəyir”.

İndi biz yaramızımızı sarıb yalnız bədəni müalicə etmirik, həm də ruhumuzu xilas etməyə çalışırıq. Bu xilas işində “tufan” təbliğatçıları İvan Ayvazovskilər çətin bizə kara gələ. Ona görə də bizim hər kəsə deyiləcək sözüümüz, veriləcək cavabımız var. Yalnız ona görə yox ki, biz öz torpaqlarımızı sahibbiyik, kimin heykəlinin orda qalıb qalması da müstəqil siyasət aparan ölkə kimi bizim daxili işimizdir. Həm də ona görə ki, indi sahib olduğumuz torpaqlarımız otuz ilə yaxın işğal prosesində olanda və orda təcavüzün bütün çeşidləri təcrübədən keçiriləndə, hətta ən ekstremal şərətdə belə, biz ilk növbədə ali insani duyğuların və nəhayət, beynəlxalq hüquq normalarının qorunmasına çağırış motivləri söyləndirib gözləmə mövqeyi tutduq. Nəticədə heç bir “humanist”in səsinə eşitmədik, heç bir dövlətin haqq uğrunda reaksiyasına şahid olmadıq. “Haqq isə verilmədiyinə görə, alındı”! Odur ki, bizə mədəniyyət dərsi keçməyə çalışanlar gedib öz xislətlərini səhmana salsınlar.

Buna Ayvazovski, yaxud azərbaycanlılar neyləsin?!

Nədənə, 4 il əvvəl, Xankəndidə rus rəssamı Ayvazovskinin heykəlini quranda rusların yadına düşməyib ki, Qarabağda heykəli ucaldırılmağa layiq yalnız bir böyük rus rəssamı var: Vereşsagin. Vereşsagindən sərf-nəzər edənlər Ayvazovskini nə üçün

malı, qəşəng və hündür olub, çoxsaylı və gözəl pəncərələrlə işıqlandırılır. Qayalıqlar qoynunda yerləşən bu şəhər elə həmin qayalıqlardan götürülmüş daşlardan tikilmişdir. Şəhərin bütün küçələrinə enli daş plitələr döşənmiş, evlərin damları tirlərdən düzəldilmiş-

dəniz varmı? Ayvazovskinin heykəli Xankəndidə deyil, İrəvanda, yaxud işğal altında olan Kırmda qoyulmalıdır... Ən azı, ona görə ki, Ayvazovski ermənidir, erməni kilsəsinin arxiyepiskopu Qabriel Ayvazovskinin qardaşıdır. Ən azı

Azər Turan

Mariya Zaxarovaya və Konstantin Zatulinə qısa xatırlatma

önəmsədiklərini özləri yaxşı bilir. Ona görə ki, rus rəssamı Ayvazovski mənşəcə ermənidir. Bir də Ayvazovski Rusiya Hərbi Dəniz qüvvələri baş qərargahında admiral rütbəsinə bərabər tutulan şəxsi müşavir olub.

İndi Ayvazovskinin heykəlinin Xankəndidən götürülməsindən təlaşa düşənlər, bunu vandalizm əlaməti hesab edənlər Azərbaycana sayqı duyurdularsa, Azərbaycana hörmət edirdilərsə və ən başlıcası, səmimiylərsə, 4 il əvvəl öz “sülhməramlı” missiyalarından belə məkrli şəkildə istifadə edib sənəti öz kirli, bölücü siyasətlərinin alətinə çevirməməli, Azərbaycanın tarixi zəfərindən sonra Ayvazovskinin heykəlini Qarabağ torpağına nə vaxtsa partlayacaq mina əvəzi olaraq yerləşdirməməliydilər.

Bakıda Puşkinin heykəlinə qucaq açan Azərbaycan Xankəndidə haqlı olaraq, Ayvazovskinin heykəlini ləğv etdi, qanunsuz qoyulmuş abidənin bu şəhərdə olmasını lazım bilmədi. Təbiri-caizsə, ardınca Rusiya sülhməramlılarının basdırdığı mina “partladı” və partlayış rus ideoloqları tərəfindən rus mədəniyyətinə qarşı hörmətsizlik və vandalizm aktı kimi əks-səda verdi. Hadisə “Heykəllərə qarşı müharibə” başlığıyla tirajlandı. Halbuki 30 il əvvəl Şuşada onların gözü qarşısında Azərbaycana məxsus heykəllər güllələnirdi. Ayvazovskinin heykəli ilə bağlı hadisə isə əslində, Rusiya dövlətinin xarici siyasəti ilə məşğul olanlara Azərbaycanın verdiyi mükömməl bir mədəniyyət və tarix dərsiydi. Heç olmasa, Xankəndidə Qarabağa heç dərli olmayan erməni əsilli rus rəssamı Ayvazovskinin yerinə, Qarabağa birbaşa dəxli olan rus rəssamı Vereşsagin heykəlini ucaldaydılar.

Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Zaxarova da, Azərbaycana qarşı hər mövzuda, o cümlədən, Ayvazovskinin heykəli məsələsində qaraqışqırıq salan Rusiya Dövlət Dumasının MDB məsələləri üzrə komitəsinin sədri Zatulın da bilməmiş deyil ki, “Müharibə apofeozu” tablosunun müəllifi, rus rəssamlığında batalist janrın dahisi Vereşsagin 25 yaşı olanda, yəni 1865-ci ildə Şuşaya gəlib. Özü də necə gəlib: “Qarabağın mərkəzi olan Şuşaya axşam gec saatlarında çatdım. Qaranlıqda yalnız hündür, sıldırım dağın zirvəsində tikilmiş şəhər divarının qaranlıq silueti görünürdü. Şuşa əvvəllər Qarabağ xanlarının iqamətgahı olub. Şəhər kifayət qədər yaxşı möhkəmləndirilmişdir, iki tərəfdən sıldırım qayalarla, digər tərəfdən isə çox möhkəm tikililər və qüllələri olan divarla qorunur... Bu şəhərin evləri düzgün for-

dir”. Vereşsagin bu sözlərlə başlayan məqaləsi ilk dəfə Parisdə “Le Tour du monde” jurnalında dərc olunub. Şuşa şəhəri avropalıların maraq dairəsinə elə bu məqalə ilə də daxil olub, Avropada Şuşaya maraq rus rəssamı Vereşsagin bu yazısından sonra başlanıb...

Vereşsagin Şuşada məhərrəmlik ayinini təsvir edib. Gəlişinin əsas məqsədi də bu idi; həm rəssam kimi, həm də sənətsünas kimi. Məhərrəmlik ayinini - misteriya tamaşasını təfərrüatına qədər yazıb. Hətta sanki tamaşanın sinopsisini qələmə alıb. Aktyor işini, teatrallaşdırılmış ayinin psixoloji-tarixi qatlarını, tamaşaçıların eynorik halını həm rəsm olaraq kağıza, həm də mətn olaraq yazıya köçürüb.

Vereşsagin Şuşada Gövhər ağa məscidini və Azərbaycan evlərini, məhəllələrini rəsm edib. Dərvişləri, şəbih tamaşasının epizodlarını, azərbaycanlıların qəlyan çəkdiyi çayxanayı, təhsil aldıkları mədrəsəni, Şuşa məhəllələrini təsvir edib. Şuşada multikultural bir mühit canlandırıb.

Şuşada çəkdiyi rəsmlərdə azərbaycanlılar çoxluq təşkil edir. Amma buna rəğmən, ermənilər epizodlardır. Zaxarova, yaxud Zatulın bu sualın “niyə”sinə cavab verə bilməyir? Yaxud Rusiyanın “Azərbaycan tərəfini ehtiyatlılıq nümayiş etdirməyə”, “abidələrlə müharibəyə”, rus mədəniyyətinin “ləğv edilməsi” tədbirlərinə son qoymağa” çağırış edən tənqidatçı ideoloqlar düşünülərləmi, necə oldu ki, Vereşsagin Gövhər ağa məscidini, həm içəridən, həm çöldən gördü və təsvirini çəkdi, amma Şuşada rəssamın özüne daha doğma ola biləcək hansısa xristian məbədinə, tutaq ki, ermənilərin təbircinə, o dövrə Şuşa mədəni mühitində dominantlıq edən Qazançı kilsəsinə görmədi? Qarabağ yeparıxmasının mərkəzi kimi təqdim olunan Çazançetsots kilsəsi o zaman hələ tikilməmişdi və kilsənin inşası Vereşsagin Şuşadan gədənədən 4 il sonra başlamışdı...

Bu isə həmin illərdə Şuşada erməni deyil, Azərbaycan icmasının dominantlığından soraq verirdi... Belə olan halda (və hansısa rus rəssamının heykəlini yaratmaq onlar üçün bu qədər vacib idisə), Qarabağda heykəli qoyulmalı olan yeganə rus rəssamı Vereşsagin deyildimi? Yoxsa yenidən millətlər arasında tufan yaratmaq məqsədilə məşhur “Tufan” müəllifini yaratmaq nəyə lazım idi?

Ayvazovskinin ən məşhur əsərləri dənizlə bağlıdır. “Doqquzuncu dalğa”, “Dənizdə fırtına”, “Alatoran”, “Dənizdə Qafqaz mənzərəsi”... demək olar ki, bütün əsərləri dənizlə bağlıdır... Qarabağda

ona görə ki, Ayvazovski Kırmda doğulmuşdu... Ruslar kimi, ukraynalılar da ona iddiaşdır. Hətta Nyu-Yorkdakı Metropoliten muzeydə o, erməni mənşəli Ukrayna rəssamı kimi təqdim olunur. Görəsən, Azərbaycanı Ukrayna üslubunda, yəni ruslara aid heykəlləri dağıtmaqda şərləyən Zatulın buna görə Metropoliten muzeyinə etirazını bildirməyib?

Ayvazovski, heç vaxt Qarabağa səfər etməyib, Vereşsagin isə Qarabağda konkret insanları, daha çox Azərbaycan türklərini, onların məişətini, məscidini, dini ayinlərini, evlərini, çayxanalarını, məhəllələrini, gənc bəydlərini rəsm edib.

Şuşada Vereşsaginın diqqət mərkəzində ermənilər deyil, daha çox müsəlman icması, daha çox azərbaycanlılardır. Şuşaya səfəri də məxsusi olaraq, 1865-ci ilin may ayına təsadüf etməsi Məhərrəmlik ayinlərini şəxsən izləyib təsvir etmək üçün idi. Elə ona görə də, iki ay Şuşada yaşayan Vereşsaginın rəsmləri xatirə qeydlərində “Qarabağ xanlarının iqamətgahı” adlandırıldığı bu şəhərin tarixi, əhalisi, etnoqrafik özəllikləri barədə əlimizdə mövcud olan ciddi rus mənbələrindən biridir.

O ki qaldı Ayvazovskiyə... Zaxarovanın bizə sənət və zövq dərsi keçməsi yersizdir. Azərbaycanda sənət zövqü olan hər kəs Ayvazovskinin fırçasına ən azı 100 ildir ki, sayqı ilə yanaşır.

Həm də elə bu mənada bir məsələni xatırladı. Ayvazovski Qafqazda, çağdaş rus ideoloqlarının yanaşdığı bağlamda yeni hadisə deyil, o, 120 il əvvəl də bu kontekstdə var idi, amma bir az fərqli. 120 il bundan əvvəl Qarabağda bizi pantürkizmdə, panislamlımda suçlayan ermənilərin və rus generalı Qoloşapovun hərbi birləşmələrinin törətdikləri qanlı qırğınlardan bəhs edərkən Əli bəy Hüseynzadə Ayvazovskinin rəsmlərini xatırladır və bildirirdi ki, “Görülüyər, erməni rəssamlarından dərşyanı, dalğaları təsvirdə məharətilə şöhrət qazanmış olan Ayvazovskinin “Tufan” adlı məşhur lövhəsi dəxi bu qədər fəci və əzəmətli bir mənzərəyə irayə edməz...” Yəni bu qədər faciəli və qanlı mənzərəni göstərə bilməz.

Buna Ayvazovski, yaxud azərbaycanlılar neyləsin?! Rus diplomatları Ayvazovskinin marinist rəsmləri barədə ağır dolusu danışanda, Vereşsaginın “Şuşa eskizləri”ni də unutmasınlar...

Zəngəzür mahalında yerləşən Nüvədi kəndindən əhalinin deportasiya edilməsinin 34-cü ildönümü ilə bağlı tədbir keçirilib

Gəncə şəhərində Zəngəzür mahalının Mıgri (Meğri) rayonunun Nüvədi kəndindən əhalinin deportasiya olunmasının 34-cü ildönümü ilə bağlı anım tədbiri təşkil olunub.

İlk olaraq, Ulu Öndər Heydər Əliyevin büstü önünə gül dəstələri düzülüb. Sonra Dövlət Himni səsləndirilib, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin, Qərbi Azərbaycandan depor-

Qərbi Azərbaycan İcmasının Müşahidə Şurasının üzvü, Meğri rayon icmasının sədri, akademik Fikrət Əliyev vurğulayıb ki, özəli sakinlərinin sonuncu deportasiyasına qədər ərazisi

dən yaşamağa başlayıblar. Bu qırğın və talan 1918-ci ildə də təkrarlandı. Qərbi azərbaycanlıların öz dədə-baba yurdlarından sonuncu deportasiyası zamanı da kənd camaatı 1991-ci ilə qə-

F.Əliyev diqqətə çatdırıb.

Çıxışlarda belə tədbirlərin tarixi yaddaşın qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıdığı qeyd olunub. 12

AZƏRTAC-ın bölgə müxbirinin verdiyi məlumata görə, tədbir Qərbi Azərbaycan İcmasının Gəncə nümayəndəliyinin, Mıgri rayon və Nüvədi kənd icmasının və Gəncə üzrə Mıgri bölməsinin birgə təşkilatçılığı ilə Yeni Azərbaycan Partiyası Gəncə şəhər təşkilatının binasında keçirilib.

tasiya zamanı həyatını itirən soydaşlarımızın və ölkəmizin suverenliyi və Türkmənistan ərazilərindən keçməklə Asiya-

Ardınca Nüvədi kəndinin keçmişinə və deportasiya dövrünə həsr olunmuş videoçarx nümayiş etdirilib.

270 kvadratkilometr olmuş Nüvədi kəndi Mıgri rayonunun ərazisinin təxminən 40 faizini əhatə edib. 1979-cu ilin statistikasına görə, kəndin əhalisinin sayı 1700 nəfər olub. "1906-cı ildə ermənilərin hücumuna məruz qalan nüvədililər 1909-cu ildə vıran qalmış kəndə qayıdıb, onu bərpa edərək yeni-

dər öz dədə-baba yurdundan didərgin düşməmək üçün müqavimət göstərmişlər. Evlərdən qovulan Nüvədi camaatı Zəngilanın Vejnəli kəndinin yaxınlığında çadırlarda məskunlaşıb. Məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin tapşırığı ilə nüvədililərə Naxçıvandan mütəmadi olaraq yardımlar göndərilib", - deyər

yaşlı Fatimə Vəliyevanın öz duyğularını bölüşərək, dədə-babalarının yurdu qayıdış istəyi və inamını dilə gətirməsi tədbirə dərin emosional çalarlar qatıb. Nüvədililər öz özəli yurdlarına təhlükəsiz və ləyaqətli qayıdışın uzaqda olmadığına əminlik ifadə ediblər.

Avropa ilə Asiya arasında rəqəmsal dəhliz

Azərbaycan və Qazaxıstan Transxəzər Fiber-Optik Kabel xətti üzrə layihənin əsas mərhələsinə start verib

Avropa ilə Asiya arasında yeni rəqəmsal dəhlizin yaradılmasını nəzərdə tutan "Rəqəmsal İpək Yolu" (Digital Silk Way) layihəsinin mühüm komponenti olan Transxəzər Fiber-Optik Kabel Xəttinin tikintisi üzrə dəniz marşrutunun tədqiqatına başlanılıb. Dəniz marşrutunun tədqiqatı sahiləyi ərazilərin təhlili və dəniz dibinin detallı araşdırılması mərhələlərini əhatə edəcək. Tədqiqat strateji əhəmiyyətə malik layihənin inşası üçün ən qısa, təhlükəsiz və ekoloji cəhətdən dayanıqlı marşrutun müəyyənəşdirilməsinə imkan verəcək. Azərbaycan və Qazaxıstanda paralel olaraq başlayan tədqiqat işləri dörd həftəyə qədər davam edəcək.

"Rəqəmsal İpək Yolu" Xəzər-Asiya bölgəsini birləşdirəcək

Qeyd edək ki, Transxəzər Fiber-Optik Kabel xəttinin tikintisinə dair müqavilə Azərbaycan və Qazaxıstanın Baş nazirləri Əli Əsədov və Oljas Bektenovun iştirakı ilə bir neçə ay əvvəl imzalanıb. Müqaviləyə əsasən, Sumqayıt və Aktau şəhərləri arasında Xəzər dənizinin dibi ilə 380 km uzunluğunda sualtı mobil kommunikasiya xətti inşa olunacaq. Bu rabitə platforması çoxterabitli məlumatların ötürülməsini və 400 terabit/s-ə qədər yüksək sürətli internet bağlantısının qurulmasını təmin edəcək.

Tikinti prosesi sahiləyi ərazilərin və dəniz dibinin qiymətləndirilməsi, yüksək keyfiyyətli, davamlı kablərlərin layihələndirilməsi və istehsalı, habelə onların daşınması və quraşdırılması da daxil olmaqla bir neçə mərhələdə həyata keçiriləcək.

Rəqəmsal kabləlin kommunikasiya təminatçıları iki ölkənin aparıcı telekommunikasiya şirkətləri olan "AzerTelecom" və "Kazakhtelecom"dur. Birgə operatorlar tikinti işlərini 2026-cı ilin sonuna qədər yekunlaşdırmağı planlaşdırır.

"AzerTelecom" şirkətinin Direktorlar Şurasının sədri Emil Məsimov bildirib ki, layihə çərçivəsində işlər sürətlə aparılır və dəniz marşrutu tədqiqatını həyata keçirməklə layihənin tikintisi üzrə əsas mərhələnin icrasına başlanılıb.

"Rəqəmsal İpək Yolu" (Digital Silk Way) layihəsinin mühüm komponenti olan Transxəzər xətti təkcə iki ölkənin kommunikasiya layihəsi deyil, eyni zamanda, müx-

təlif ölkələrin, o cümlədən Gürcüstan, Türkiyə, və Türkmənistan ərazilərindən keçməklə Asiya-Avropa regionları arasında yeni bağlantı hesab edilir. Bu rəqəmsal infrastruktur landşaftı həmin ölkələr arasında məlumatların ötürülməsində yüksək zolaq genişliyi və minimal gecikməni təmin edəcək. Bu layihə Xəzər-Asiya regionlarında ən optimal və qısa marşrut olmaqla ölkələr arasında kommunikasiya-rəqəmsal bağlantını təmin etməklə yanaşı, bölgədə çalışan

biznes icmasının fəaliyyətində də yeni imkanlar açacaq. Asiyadan Avropaya yayılacaq rəqəmsal xidmətlərin və məhsulların artımı sürətlənməklə bölgəyə yeni tərəfdaşların cəlb olunmasına şərait yaradacaq. Bu çoxtərəfli platforma isə Azərbaycan və Qazaxıstanın inkişafında, eləcə də digər region ölkələrinin dünya miqyasında mövqelərinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayacaq.

Qarabağ Bəyannaməsinin prioritetlərindən biri

Azərbaycan və Qazaxıstanın təməlini qoyduğu "Rəqəmsal İpək Yolu" platforması həm də Türk dövlətlərinin ortaq maraqlarına xidmət edir. Belə ki, 2024-cü ilin iyul ayında Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün yekununda imzalanan Qarabağ Bəyannaməsinin mühüm prioritetlərindən biri qarşada ölkələr arasında kommunikasiya əlaqələrinin yeni modellərinin və müasir rəqəmsal inkişaf formatlarının yaradılmasıdır. Tərəflər 2023-cü ilin noyabr ayın-

da Özbəkistanın paytaxtı Daşkənd şəhərində keçirilmiş IX Zirvə Görüşünün yekununda imzalanmış Səmərqənd Bəyannaməsində "Rəqəmsal İpək Yolu" layihəsi çərçivəsində Trans-Xəzər fiber-optik kabel infrastrukturunun yaradılmasını və özlərinin IT infrastrukturlarının bu dəhlizə inteqrasiyası üçün mövcud sistemlərin təkmilləşdirilməsi barədə razılığa gəlib. Müəyyən edilmiş strategiyaya əsasən, Xəzərin dibi ilə Trans-Xəzər Fiber-optik kabel xəttinin çəkilişi 2026-cı ilə qədər tam başa çatdırılması nəzərdə tutulub. Türk dövlətlərinin hər birinin yerləşdiyi əlverişli coğrafiya onların müasir dünyada ən innovativ iqtisadi

platformalardan biri olan "Digital Hub" ətrafında sıx birləşməsi üçün əlverişli imkanlar yaradır.

Fiber-Optik Kabel Xətti müasir rəqəmsal hub olmaqla Türk dövlətləri arasında qabaqcıl kommunikasiyaların mübadiləsi, vahid rəqəmsal platformada koordinasiyanın qurulmasına da öz töhfəsini verəcək. Nəticədə bu, qarşada ölkələr arasında regional ticarət həcmələrinin artması və qarşadək illərdə əlavə mal mübadiləsinin, əlverişli bir rəqəmsal ticarətin genişlənməsini təşviq edəcək. Türk ölkələri öz mövcud rəqəmsal infrastrukturlarını vahid məkanda birləşdirməklə yaxın illərdə "Rəqəmsal İpək Yolu" layihəsi ilə Avropa ilə Asiya arasında rəqəmsal telekommunikasiya dəhlizinin əsas mərkəzinə çevriləcək.

"Digital Hub" Türk dövlətlərinin inteqrasiyasını daha da gücləndirəcək

dədir. Belə ki, preferensial (güzeşt) çərçivəsində, iki ölkə bir-birinə idxal edilən bir sıra məhsulların bəzi kateqoriyalarına gömrük rüsumunun həcmi azaldıb. Ona görə də, bu hüquqi mexanizmin bütün türk dövlətlərinin gömrük-ticarət siyasətinə şamil edilməsi nəzərdə tutulur. Bu baxımdan DEPA sazişi səmərələşdirici layihə kimi üzv ölkələr arasında qarşılıqlı olaraq ticarət rejiminin yumşaldılması və idxal-ixrac mallarının gömrük və tranzit rüsumları-

nın aşağı salınması istiqamətində də vahid çərçivəni təmin edəcək.

Beləliklə, Azərbaycan və Qazaxıstanın təməlini qoyduğu rəqəmsal layihələr, ümumilikdə, bütün Türk dövlətləri arasında qarşılıqlı mübadilələrin və birgə iqtisadi layihələrin icrasında təşəbbüskarlığı daha da gücləndirəcək, eləcə də biznes qurumları arasında işgüzar münasibətləri genişləndirəcək.

E. CƏFƏRLİ

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Məqalə "Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi"nin maliyyə dəstəyi ilə "Regionların sosial-iqtisadi inkişafının təşviq edilməsi" istiqaməti üzrə hazırlanmışdır

Azərbaycanda turizmin inkişaf etmiş sahələrindən biri kimi dağ turizmi son illərdə cəlbədiciliyi ilə daha çox diqqət çəkməkdədir. "Şahdağ" qış-yay turizm kompleksi təkcə respublikamızda deyil, dünyadakı bu tipli komplekslərdən nadirliyi və universallığı ilə fərqlənir. MDB məkanında və digər xarici ölkələrdə dağ turizmi həvəskarlarının diqqətini cəlb edən bu kompleksə axın edən turistlərin sayı ildən-ilə artır. Qəbələdə yerləşən "Tufandag", Naxçıvandakı dağ turizmi sənayesi də xarici turistlərin marağına səbəb ol-

Azad ərazilərdə yaradılan turizm sənayesi bölgənin inkişafında yeni mərhələ açır

maqdadır. Şahbuzda yerləşən Ağbulaq İstirahət Mərkəzi paraşüt səyahəti üzrə dağ turizmi həvəskarlarında xüsusi zövq yaradır.

Öz coğrafi landşaftı, relyefi ilə seçilən Qarabağ və Şərqi-Zəngəzürda müalicəvi turizm, istirahət turizmi, ekoturizm və turizmin digər növlərinin inkişaf etdirilməsi üçün böyük imkanlar var. Bu bölgənin geniş dağ silsiləsi ilə əhatə olunması, Laçın və Kəlbəcərdən Naxçıvana qədər böyük bir ərazini tutan Zəngəzür yaylasının zəngin təbiəti, Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonlarının ekologiyası dağ və ekoturizm üçün ən mübit zondadır. Eləcə də Şuşa, Xocavənd, Xocalı rayonları və Xankəndi şəhəri zəngin tarixi-memarlıq abidələri ilə Azərbaycanın və dünyanın tarixi turizm mərkəzlərindən hesab olunur. Tuğ və Hadrutun şərab marşrutuna salınması daha uyğundur. Məşhur Azıx mağarası, Tağlar mağarası da bu ərazidə yerləşir. Suqovuşanla bağlı da müəyyən planlar mövcuddur. Hazırda Tuğ, Hadrut, Daşaltıda turizm infrastrukturunun yaradılması üçün inkişaf konsepsiyaları üzrə layihələndirmə işlərinin aparılması da təsadüfi deyil. Eləcə də "Tuğ" Dövlət Tarix-Memarlıq və Təbiət

Qoruğunun yaradılması da bu starteji məqsəddə xidmət edir. Geniş rekreasiya imkanlarına malik olan Laçındakı İlqış müalicəvi əhəmiyyətli mineral bulağı, zəngin flora və faunaya sahib, sahəsi 21 min hektardan çox olan Laçın yasaqlığı bu ərazilərin turizm imkanlarının əhatəliliyindən xəbər verir. Kəlbəcərdə İstisu qəsəbəsində yenidən inşa olunan "İstisu" sanatoriyası müalicəvi turizm üçün zəngindir.

Bölgə, eyni zamanda, dağ və xizək turizminin inkişafı üçün əlverişli coğrafi mühit mövcuddur. "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qa-

yıdışa dair I Dövlət Proqramı"da nəzərdə tutulan əsas prioritetlərdən biri bu bölgədə turizmin müxtəlif növlərinin inkişafı zəruri təminatların yaradılmasıdır. Bu məqsədlə turizm sənayesinə müxtəlif iqtisadi stimullar verilib, turizm sektoru vergilərdən azad olunub. Bu ərazilərə investisiya qoyuluşunu bütün türk dövlətləri üçün müxtəlif dövlət təşəbbüsləri müəyyən olub. Həmin stimullar nəticəsində turizm sənayesinin müasir nümunələri istifadəyə verilib. Son 3 ildə bu ərazilərdə turizm infrastrukturlarının qurulması istiqamətində çoxşəxli layihələr icra olunub. Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "Ağalı" hoteli istifadəyə verilib. Şuşada "Qarabağ" və "Xaribülül", "Shusha Boutique Hotel", Xankəndidə "Qarabağ", "Palace", "Bulud", "Şəfqət" və digər hotel-lərin, turizm, işə və xidmət obyektlərinin açılışı bölgənin inkişafında yeni mərhələ açır.

Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən hazırlanmış işğaldan azad edilmiş ərazilərin turizm inkişaf strategiyası və konsepsiyası sənədində dağ-xizək turizminin yaradılması da əsas prioritetlər sırasındadır. Qarabağ bölgəsinin relyefi dünyanın ən heyvətəməz kanat-

lının inşasına, ən maraqlı turizm xidmətlərinin qurulmasına imkan verir ki, bu da dağ-xizək turizminin inkişafında da əlavə imkanlar deməkdir. Laçın rayonunun Minkənd kəndinin sıldırım-dağ ərazilərində və Şuşada qış turizmi fəaliyyətləri üçün uyğun potensial mövcuddur. Bu ərazilərdə nəzərdə tutulan kanat yolları dağlıq ərazilərdə turizmin inkişafı üçün vacib infrastruktur elementlərindən biridir. Xüsusilə də Şuşadan Xankəndiyə uzanan kanat layihəsi həm turizm baxımından, həm də regionun inkişafı üçün əhəmiyyətlidir. Uzunluğu 6 km-ə yaxın kanat yolu həm də Şuşanı və Xankəndini daha əlçatan edəcək, bu iki şəhər arasında rahat və unikal bir nəqliyyat vasitəsi yaradacaq. Eyni zamanda, Qarabağda inşa olunmuş 3 hava limanı turizm tranzitinin əsas açarı kimi nəzərdə alınıb.

Beləliklə, Qarabağ və Şərqi-Zəngəzürda yaradılan turizm sənayesi bölgəyə minlərlə turistin gəlişini təmin edəcək. Proqnozlara görə, yaxın illərdə daxili və xarici turistlərlə birgə bu bölgəyə 1 milyon turistin səyahət edəcəyi gözlənilir. Bu baxımdan Zəngilanda yeni açılış olan hotel həmin strateji konsepsiyanın mühüm hissəsi kimi bölgədə turizm axınlarına qapı açacaq. Eyni zamanda, həmin hotel və azad edilmiş ərazilərdə digər turizm obyektləri turizm sənayesinin yenidən formalaşmasını təşviq edərək regionda böyük bir turizm bumunu formalaşdıracaq, bu isə həmin rayonlarda məşğulluğun artırılmasına və əhalinin gəlirinin artmasına səbəb olacaq.

Yeganə

“Orlovka”-ya PUA hücumunun pərdəarxası...

Moskva Bakını təhdid edir?

Avqustun 6-da Rusiya ordusu Ukraynanın Odessa vilayətində bir sıra mühüm obyektlərə kütləvi PUA və qanadlı raket hücumları həyata keçirib. Ukrayna KİV-lərinin məlumatına görə, Rumıniya-Ukrayna sərhədi yaxınlığında ölkənin qaz tədarükünü təmin edən obyektlərdən biri “Orlovka” qaz-kompresor stansiyası da hücumla məruz qalıb. Hücum nəticəsində stansiya qismən sıradan çıxıb. Sözügedən kompressor stansiyası Trans-Balkan qaz kəməri vasitəsilə Yunanıstanın mayeləşdirilmiş təbii qaz (LNG) terminallarını Ukraynanın qaz anbarları ilə birləşdirən marşrut çərçivəsində istifadə olunur - Türkiyə, Bolqarıstan və Rumıniya ərazisindən keçən bu marşrut Azərbaycan qazını Ukraynanın daxili bazarına ötürməyə imkan verir. Qeyd edək ki, ötən ayın sonunda Ukraynanın “Naftoqaz Ukrain” milli səhmdar cəmiyyəti ilə Azərbaycanın SOCAR şirkəti arasında qaz alqı-satqısına dair ilk müqavilə imzalanıb. Müqaviləyə görə, Azərbaycan qazı Bolqarıstan-Rumıniya qaz kəməri vasitəsilə Ukraynaya nəql olunmalıdır. Bu pilot layihə Ukraynanın enerji təhlükəsizliyində önəmli strateji addım kimi qiymətləndirilir. Hücum zamanı sıradan çıxarılan “Orlovka” stansiyası Ukrayna ilə yanaşı, Trans-Balkan regionu üçün də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qərb ekspertləri hesab edirlər ki, hücumun nəticələri həm Ukraynanı, həm də Avropanı çətin duruma sala

Azərbaycana xəbərdarlıq etsə də, öz məqsədinə nail ola bilməyəcək. “2022-ci ilin fevralında müharibə başlayanndan bəri Rusiya Ukraynada strateji əhəmiyyət daşıyan obyektlərə, xüsusilə enerji infrastrukturuna - təbii qaz-kompresor stansiyalarına, neft emal edən zavodlara və neft-qaz kəmərlərinə PUA və raket zərbələri endirir. Əsas məqsəd isə Ukraynanı enerji resurslarından və enerji mənbələrindən məhrum etməkdir. İki gün bundan öncə “Orlovka” təbii qaz-kompresor stansiyasına hücum

məhz bu məqsəddə xidmət edir. Digər tərəfdən isə Rusiyanın son hücumu Azərbaycanla xəbərdarlıqdır. Yəni Moskva Bakıya mesaj göndərir ki, Ukraynanın bütün enerji obyektləri onun hədəfidədir. İstənilən halda Odessada baş verən son hadisə Azərbaycan üçün xoş hal deyil. Bu, Azərbaycanın mənafeyinə zərərdir. Moskvanın bu cür davranış sərgiləməsi qəbul edilməzdir. Amma Moskva nə qədər çalışsa da, Azərbaycan qazının Ukraynaya nəqlinə mane ola bilməyəcək. Azərbay-

can, həmçinin Rumıniya və Avropanın bir sıra ölkələrinə də qaz nəql edir,” - deyər Ə.İbrahimov bildirib.

Kreml nədən narahatdır?

Politoloq İlyas Hüseynov qəzetimizə şərhində bildirib ki, Azərbaycanın nailiyyətləri və Cənubi Qafqazda baş verən son proseslər Kremlin ciddi şəkildə narahat edir. “Ukraynanın enerji təchizatında mühüm rol oynayan “Orlovka” stansiyasına hücumun arxasında bir sıra səbəblər dayanır. Birincisi, on-on iki gün bundan öncə Azərbaycan ilə Ukrayna arasında qaz alqı-satqısına dair ilk müqavilə imzalanıb. Bu müqaviləyə görə, Azərbaycanın qaz nəql etdiyi Avropa ölkələrinin siyahısına Ukrayna da daxil oldu. Azərbaycan qazının “Orlovka” qaz stansiyası vasitəsilə Ukraynanın daxili bazarına ötürülməsi nəzərdə tutulub. Təbii ki, Azərbaycanın bu müvəffəqiyyəti

Kreml qəzəbləndirməyə bilməz. Moskvanı son hücumla təhrik edən ikinci səbəb isə Cənubi Qafqazda sülh və təhlükəsizliyin bərqərar olunması istiqamətində atılan addımlar, xüsusilə də Azərbaycan-Ermənistan sülh prosesinin müsbət məcrada davam etməsidir. Xarici KİV-in məlumatlarına görə, avqustun 8-də Vaşinqtonda ABŞ Prezidenti Donald Trampın iştirakı ilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyanın görüşü gözlənilir. Görüş ərəfəsində

dır”.

Ucuz təhdid

Beynəlxalq Münasibətlər və Diplomatiya Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəri, politoloq Samir Hüseynov hesab edir ki, Rusiyanın “Orlovka” stansiyasına dron və raket hücumu həm Azərbaycanı, həm də Ukraynanı təhdid etmək xarakteri daşıyır. “Moskva bu hücumu ilə Bakı və Kiyevə mesaj göndərir ki, o, Azərbaycan və Ukraynanın daha da yaxınlaşmasına, iki ölkə arasında enerji əlaqələrinin inkişafına imkan verməyəcək. Əslində, bunun özü bizim üçün müsbət bir haldır. Çünki kimin kim olduğunu görmüş olduq. Moskva Azərbaycanla imzaladığı müttəfiqlik müqaviləsinə hörmət etmir və açıq şəkildə öz qəzəbini və nifrətini büürə verir. Amma Moskva nə qədər təzyiqlərə əl atsa da, Azərbaycan Ukrayna ilə münasibətlərini Kremlin istəklərinə və arzularına uyğun yönəltməyəcək. Azərbaycanın öz müstəqil xarici siyasət strategiyası var və bu strategiya bundan sonra da davam edəcək. Azərbaycanın Trans-Balkan marşrutu ilə Ukraynaya təbii qaz nəql etməyə başlaması yüksək səviyyəli iktərarfili münasibətlərin göstəricisidir. Moskva öz ucuz təhdidləri ilə Azərbaycan-Ukrayna enerji əlaqələrinə zərbə vura bilməyəcək”.

Yunis ABDULLAYEV

Dünyanın gözlədiyi 3 saatlıq görüş

Bəlkə də, bütün dünyanın həssaslıqla gözlədiyi Vaşinqtonla Moskva arasında tarixi görüş baş tutdu. Rusiya Prezidenti Vladimir Putinlə

Rusiya - Ukrayna müharibəsində yeni səhifə açıla bilərmi?

ABŞ Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Stiv Uitkoff avqustun 6-da Kremldə bir araya gəldilər. Görüş üç saat davam edib.

Qeyd edək ki, bu, Uitkoffun cari ilin əvvəlindən bəri Rusiyaya 5-ci səfəridir. Bundan əvvəlki səfər aprelin 25-də baş tutub.

Hamı razıdır: Müharibə bitməlidir!

Moskvada 3 saat davam edən görüş barədə detallı məlumatlar verilməyəndə, tərəflər aparılan müzakirələrdən razılıqlarını bildiriblər. Rusiya Prezidentinin köməkçisi Yuriy Uşakov “İnterfaks” agentliyinə açıqlamasında görüşü faydalı və konstruktiv adlandırdı. “Fox News”-un yaydığı məlumatda bildirilir ki, V.Putin müzakirələrin gedişində Trampın görüş təklifini irəli sürüb. Rusiya prezidentinin köməkçisi, həmçinin bildirib ki, görüş zamanı Putin Ukraynadakı münaqişənin həlli ilə bağlı bəzi siqnallar verib.

Bundan sonra ABŞ-dan gələn xüsusi nümayəndə Putinin istəyini D.Trampa çatdırıb. ABŞ Prezidenti öz növbəsində təklifi müsbət dəyərləndirib və müzakirə mövzusunun Ukraynada savaşın bitirilməsi olacağı təqdirdə görüşün gələn həftə baş tuta biləcəyini deyib.

ABŞ-da da Kremlə aparılan müzakirələrə bağlı müsbət fikirlər ifadə olunur. D.Tramp “Truth” sosial şəbəkə hesabında etdiyi paylaşımnda Stiven Uitkoffun Moskvada V. Putinlə çox məhsuldar görüş keçirdiyini yazıb. “Görüşdə xeyli irəliləyiş əldə olunub. Bundan sonra bəzi avropalı müttəfiqlərimizə məlumat verdim. Hamı razıdır ki, bu müharibə bitməlidir. Biz yaxın günlərdə və həftələrdə buna çalışacağıq”, - deyər D.Tramp vur-

ğulayıb.

Görüşdə “böyük irəliləyiş” əldə olunduğunu bildiren ABŞ Prezidenti indiki nöqtəyə çatılmasının asan başa gəlmədiyini də xüsusi olaraq diqqətə çatdırıb. Həqiqətən də, yol uzun və çətin olub. D.Tramp hələ seçkiqabağı dövrdə müharibəni ən qısa müddətdə bitirəcəyini vəd etmişdi. Lakin namizəd kimi vəd vermək asandır. O, Ağ Evdə səlahiyyətlərinin icrasına başladıqdan dərhal sonra diqqətini Rusiya-Ukrayna müharibəsinin sonuculanmasına yönəltdi. D.Tramp bildirdi ki, bu müharibə onun müharibəsi deyil, onu sələfi Bayden başlayıb. İndi isə müharibəni bitirmək zamanıdır və bu missiyanı özü yerinə yetirəcək. Bununla belə, D.Trampın davamlı söyləri, sülh çağırışları, Putinlə telefon diplomatiyası bir nəticə vermədi və müharibə onun prezidentliyinin ilk 100 günündə nənki təməmlənmədi, əksinə arealı daha da genişləndi. Müharibənin uzanması D.Tramp üçün arzu edilməyən deyil. Vədinin həyata keçməməsi Ağ Ev sahibinin imicinə

kölge salır. Məlumdur ki, ABŞ-in, demək olar ki, əksər prezidentlərinin idarəçiliyi dövründə Ağ Ev dünyanın hansısa bir regionunda yeni-yeni müharibələrin alovlanmasında bu və ya digər formada iştirak edib. D.Tramp tarixdə müharibə əleyhinə olan ABŞ Prezidenti kimi qalmaq istəyir. Təsədüfi deyil ki, bir sıra dairələr onun Nobel sülh mükafatına namizədliyini irəli sürüb. Ukraynada müharibənin uzanması isə D.Trampın “sülh Prezidenti” imici ilə ziddiyyət təşkil edir.

Rusiya ilə “yumşaq güc” diplomatiyası işə yaramadıqda, D.Tramp Moskvanın sülhə məcbur edilməsi taktikasına keçdi. O, Kremli sülh masasına çəkmək üçün əvvəlcə 50 gün vaxt verdiyini bildirsə də, sonradan Rusiya ordusunun Ukraynaya hücumları intensivləşdirməsi, daha aqressiv davranması, yeni-yeni ərazilər tutması, hətta dinc insanların, müli infrastrukturun belə kütləvi raket atəşinə, dron hücumlarına məruz qalması fonunda möhtəl müddətini 10 günə qısaldı. Əslində, Kremlə Vladimir Putinlə Sti-

ven Uitkoffun görüşü kritik bir görüş idi. Bu, Rusiya - ABŞ münasibətlərində qırıqlıma nöqtəsi də ola bilərdi. Elə son vaxtlarda D.Trampın sort qərarlarından incik düşən Qərb blokunun ayrı-ayrı üzvləri də məhz Rusiya-Ukrayna müharibəsini Rusiya - ABŞ müstəvisinə keçirmək üçün planlar qururdular. Putinin Trampın sülh çağırışlarını qəbul etməməsi, telefon diplomatiyasının iflasa uğraması, Ağ Ev sahibinin Kremlənin incikliyini açıq mətnlə bildirməsi Avropa İttifaqının (Aİ) əlinə işləyirdi. D.Tramp Ağ Evdə yerləşdikdən sonra Ukraynaya dəstək xərclərinin Aİ-nin öhdəliyi olduğunu bildirmişdi. Bundan əndişələnən Qərb blokunda yer alan dövlətlər onları gözləyən təhlükəli perspektivdən son dərəcə narahatdırlar və buna əsas da var. Müharibə Amerika qitəsinə deyil, Avropa sərhədlərində gedir. ABŞ olmadan müharibənin ağır yükünü çəkmək Avropa dövlətləri üçün, əlbəttə ki, asan olmayacaq. Buna görə də Qərb bloku Ağ Evnin müharibədən uzaqlaşmasını qətiyyətlə istəmir. Onlar D.Trampın

Putindən incik düşməsinə özləri üçün bir şans kimi dəyərləndirirdilər və münasibətlərin daha da kəskinləşməsinə arzulayırdılar.

Stiv Uitkoffun Moskvaya səfərindən sonra ABŞ Prezidenti Donald Trampın danışdığını deyib. “Biz Moskvada deyilənləri müzakirə etdik. Belə görürük ki, Rusiya indi atəşkəsə

daha çox meyillidir. Amma əsas odur ki, biz və ya ABŞ-ı təfərrüatı ilə aldatmasınlar”, - deyər Zelenski vurğula-

yıb. Prezidentin sözlərinə görə, Ukrayna tərəfdəşləri ilə ümumi mövqə və baxış əlaqələndirmək üçün yaxın vaxtlarda təhlükəsizlik üzrə müşavirlərin görüşünü keçirməyi təklif edib. “Ukrayna öz müstəqilliyini mütləq müdafiə edəcək, hamımıza uzun və etibarlı sülh lazımdır. Rusiya başladığı müharibəyə son qoymalıdır”, - deyər Zelenski əlavə edib. Rusiyanın üçtərəfli görüşə razılıq verməsi də yeni və diqqət çəkən məqamdır. Məlumdur ki, əvvəllər Rusiyanın rəsmiləri V.Zelenskini Ukrayna legitim Pre-

“Rusiyanın şərtləri barədə daha yaxşı təsəvvürümüz var”

Kremlə baş tutan kritik görüş Qərb blokunun ssenarisinə zidd olsa da, sülhə, müharibənin sonuclanacağına yeni ümidlər yaradıb. Bu baxımdan ABŞ dövlət katibi Rubionun görüşdən sonra verdiyi açıqlama diqqət çəkir. “Müddətlərlə bağlı dəqiq məlumatın yoxdur. Konkret tarixlər müzakirə olunmur. Amma düşünürəm ki, artıq Rusiyanın müharibəni barədə daha yaxşı təsəvvürümüz var”. Bunu Rubio “Fox Business” kanalının efrində bildirib. “İndi bu şərtləri ukraynalıların və Avropadakı müttəfiqlərimizin - amma ilk növbədə, əlbəttə ki, ukraynalıların - qəbul etməyə nə dərəcədə hazır olduqları ilə müqayisə etməliyik. Əgər həm ukraynalıların, həm də rusların qəbul edə biləcəyi bir razılaşma əldə edə bilsək, düşünürəm ki, Prezident Trampın Putin və Zelenskinin iştirakı ilə görüş keçirməsi və bu məsələni həll etməyə cəhd göstərməsi üçün real imkan yaranacaq.

Deyərdim ki, bu administrasiya fəaliyyətə başladıqdan bəri ilk dəfədir ki, Rusiyanın müharibəni bitirmək üçün irəli sürə biləcəyi konkret tələblərlə bağlı əlimizdə nümunələr var. İndiyədək bu cür təkliflərimiz olmayıb. Təbii ki, Ukrayna tərəfinin söz haqqı var. Biz hər iki tərəfi və onların mövqelərini bir-birinə mümkün qədər yaxınlaşdırmalıyıq ki, Prezident Tramp müdaxilə edərkən bu prosesi nəticəyə çatdıra bilsin”, - deyər ABŞ Dövlət katibi qeyd edib.

zidenti saymadıqları ilə bağlı bəyanatlar verirdilər. Onlar Ukraynada prezident seçkiləri keçirib hakimiyyətin dəyişməsinə nail olmaq istəyirdilər. Halbuki Ukrayna qanunvericiliyi müharibə şəraitində prezident seçkilərinin keçirilməsini istisna edir. Belə çıxır ki, Kremlə baş tutan müzakirələrdən sonra Moskva “Zelenskini qanuni prezident kimi tanıyıraq” mövqeyindən geri çəkilib və Putin onunla bir masa arxasında əyləşməyə razılıq verib.

Tərəflərin sülh müzakirələrini aparməğa razılıq vermələrinə, əlbəttə ki, D.Trampın xüsusi bacarığı öz təsirini göstərib. Əslində, Moskvada baş tutan 3 saatlıq görüş sülh üçün son şans kimi dəyərləndirilirdi. Moskvadan, Vaşinqtondan, Kiyevdən gələn açıqlamalar bu şansı ümidə çevrildiyini deməyə əsas verir. Sülh gedən yol həmişə açıq olsun!

Mübariz ABDULLAYEV

Dünya üçtərəfli görüşü gözləyir

Rubionun ifadə etdiyi bu fikirlər çox mühümdür. O qənaət hasil olur ki, Moskva mövqeyində müəyyən korrektorlar edib. Bu korrektorlar da ABŞ, Rusiya və Ukrayna liderlərinin bir araya gəlməsinə imkan yaradıb. Artıq dünya mediası “ABŞ prezidenti Donald Tramp, Rusiya prezidenti Vladimir Putin və Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenski gələn həftə tarixi üçtərəfli görüş üçün bir araya gəlməyə hazırlaşır” xəbərini tirajlayır. Xəbəri ilk olaraq “The New York Times” yayıb və qeyd edib ki, bu sensasion plan artıq formalaşma mərhələsindədir. Məlumatla görə, Tramp Vladimir Putinlə telefon danışıqları aparıb. Danışıqlar zamanı o, gələn həftə birbaşa, üz-üzə görüşməyi təklif edib.

Rusiya tərəfinin ilkin cavabı müsbət olub və bu dialoqun baş tutması artıq real sayılır. “The New York Times” və digər beynəlxalq mənbələrin məlumatına görə, bu görüşdə yalnız üç şəxs iştirak edəcək: Tramp, Putin və Zelenski. Nə ABŞ dövlət

katibi, nə Lavrov, nə də başqa rəsmi nümayəndələr masa arxasında olmayacaq. Bu, diplomatiya tarixinə özünəməxsus, nadir bir format kimi düşəcək. Müzakirələr iki müharibə tərəfinin və ABŞ prezidentinin iştirakı ilə vasitəçisiz və tam qapalı aparılacaq.

Nəşrin məlumatına görə, Tramp çərşənbə günü Avropa liderləri və Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenski ilə telefon danışıqları zamanı planlarını açıqlayıb. Söhbətdə, həmçinin Böyük Britaniyanın baş naziri Kir Starmer, Almaniya kansleri Fridrix Merts, NATO-nun Baş katibi Mark Rütte, həmçinin ABŞ-nin vitse-prezidenti Ceyms Devid Vens, dövlət katibi Marko Rubio və Trampın xüsusi nümayəndəsi Stiv Uitkoff da daxil olub. Nəşrin məlumatında bildirilir: “Tramp Putinlə görüşməyi və tezliklə Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski ilə üçtərəfli görüş keçirməyi gözləyir”.

Proseslərin gedişində sürpriz və yaxud Trampın xüsusi bacarığı

Əvvəlki mərhələdə danışıqların pozulması reallığını nəzərə alsaq, yenə də deyər bilərəm ki, Tramp hər nə qədər müharibənin sonuclanmasında maraqlıdırsa, burada tərəflərin mövqeyi də çox mühüm məqamdır. Ukraynada Kremlə baş tutan müzakirələrdən sonra sülhə və yaxud uzunmüddətli atəşkəsə inam artıb. “ABŞ Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Stiv Uitkoff ilə danışıqlar zamanı Rusiya indi Ukrayna ilə atəşkəsə daha çox meyilliliyi olduğunu göstərdi”. Bu barədə Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski axşam məclisində bildirib. Dövlət başçısı

Hər saniyə 5 000 avro...

Yelisey Sarayı xarici borc burulğanında

Hazırda Fransa tarixinin ən pis dönmindən keçir, desək, yanlışdır. Ölkə tarixi ənənələrini itirməklə sürətlə demokratiyadan, bərabərlik və qardaşlıq prinsiplərindən uzaqlaşmaqdadır. Prezident Makronun 2018-ci ildən bəri apardığı səmərəsiz xarici siyasət kursunun məntiqi nəticəsi olaraq Fransanın beynəlxalq nüfuzu getdikcə aşağı düşür. O cümlədən Fransanın son 500 il ərzində ən qəddar şərtlər altında davam etdirdiyi müstəmləkəçilik siyasəti laxlayıb. Artıq daha çox müstəmləkə ərazilərində aborigen xalqlar Yelisey Sarayının idarəçiliyinə daha qətiyyətli “yox” deyirlər. Təkcə

cə son vaxtlarda bir neçə müstəmləkə ərazisi qətiyyətli mübarizədən sonra Parisdən asılılıqdan yaxa qurtarmağa nail olub. Yeni Kaledoniya hələlik bu sırada sonuncu olsa da, Afrikada, dənizəsin ərazilərdə yeni inqilab dalgəsi barədə xəbərlər gəlməkdədir.

Makron iqtidarı isə bu dalğanın qarşısını almaqda aciz durumdadır ki, bu da, eyni zamanda, ölkə daxilindəki açınacaqlı vəziyyətlə şərtlənir. Belə demək mümkündürsə, indi hakim komandanın başı daxili gərginlikləri aradan qaldırmaq üçün yollar axtarmağa qarışıb. Tunelin sonunda isə işıq görünmür.

Hökumətdən kədərli etiraf...

Hər bir ölkənin gücü onun milli iqtisadiyyatına bağlıdır. Lakin bu gün Fransa Avropa liderliyi iddialarında bulunsa da, ölkənin tonəzzül yaşayan iqtisadiyyatı belə iddialara adekvat deyil. Bu günlərdə baş nazir Fransua Bayru milli iqtisadiyyatın durumu və ölkənin xarici borcu ilə əlaqədar son dərcə kədərli etirafırla dilə gətirib. “Fransa çətin iqtisadi vəziyyətdədir, ölkənin dövlət borcu hər saniyə 5 min avro artır”. Bunu baş nazir özünün yutub kanalında yayımlanan vətəndaşlara videomüraciətində deyib. Onun sözlərinə görə, ölkənin dövlət borcu artıq 3,4 trilyon avroya çatıb. “Bu, təsəvvür etmək belə çətin olan bir məbləğdir”, - deyə

Bayru vurğulayıb.

Baş nazir həddindən artıq borcları Fransa iqtisadiyyatı üçün əsas təhlükə adlandırıb və xərclərin azaldılmasına yönəlmiş təcili tədbirlərin görülməsinin vacibliyini açıqlayıb. O, həmçinin Fransanın dövlət borcuna xidmət xərclərinin sürətlə artmasına diqqət çəkib. “2026-cı ildə borcun faizlərinin ödənilməsi xərcləri 8 milyard avro artacaq. 2027-ci ildə isə heç bir iş görülməsə, daha 10 milyard avro olacaq. Əgər biz heç nə etməsək, 2029-cu ilə qədər bu xərclərin məbləği ildə 100 milyard avroya çatacaq”, - deyə hökumət başçısı qeyd edib. 2024-cü ildə borcun xidmət döyəri 59 milyard avro təşkil edib.

Aparıcı müdafiə sənayesi şirkətinin gəlirləri azalıb

Xarici borcun hədsiz dərəcədə artması fonunda iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrində tonəzzül meyillərinin müşahidə edilməsi Fransanın digər bir kədərli reallığıdır. Xarici borcun davamlı şəkildə artması investirlərdə dövlətə inamı sarsıdır və beləliklə də, ölkədə işgüzar mühitə mənfi təsir göstərir.

Məlumdur ki, Fransa iqtisadiyyatının aparıcı istiqamətlərindən birini hərbi sənaye təşkil edir. Ancaq artıq tonəzzül bu sahəyə də nüfuz edib. Belə ki, Fransanın aparıcı müdafiə sənayesi şirkəti “Thales” Paris birjasında 6 faizlik dəyər itkisi ilə üzləşib.

“Thales”in səhmlərinin azalması törəmə şirkəti olan “Naval Group”a qarşı həyata keçirilmiş kiberhücum, eyni zamanda, Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) və Avropa İttifaqı (Aİ) arasında bağlanmış silah alışına dair siyasi rəziləşmə ilə əlaqələndirilir.

Qeyd edək ki, Aİ Rusiyanın yaratdığı təhlükə fonunda hərbi büdcəsini əhəmiyyətli dərəcədə artıracağını bəyan edib. Bu, “Thales” kimi şirkətlər üçün müsbət signal idi. Lakin Aİ-nin ABŞ-dan silah alacağına dair bəyanatı avropalı istehsalçıların gözəlləndirənə mənfi təsir edib.

“Thales” güclü fundamental əsaslara malik olsa da, bu şirkətin qısa müddət ərzində böyük itkilərlə üzləşə biləcəyi istisna deyil. Dövlətin şirkətə dəstək vermək imkanları isə sıfıra bərabərdir.

Ölkəni böhran vəziyyətindən çıxarmaq üçün iqtisadi alətlərdən istifadə olunmalı, islahatlar aparılmalıdır. Bayru hökuməti isə çıxış yolunu yenidən sərt qənaət rejiminə keçməkdə görür. Qeyd edək ki, Fransa hökuməti 2026-cı ildə büdcə kəsirini 4,6 faiz səviyyəsinə endirməyi planlaşdırır, lakin bunun üçün 40 milyard avro qənaət etmək lazım olacaq. Bu xüsusda fikirlərini ifadə edən Fransanın iqtisadiyyat, maliyyə, sənaye və rəqəmsal suverenlik naziri Erik Lombar BFMTV telekanalına müsahibəsində bildirib: “Bizim 3 trilyon avrodan çox dövlət borcumuz var və hər il kreditörlərə daha çox məbləğ ödəməli oluruq. Beləliklə, büt-

Sərt qənaət rejimi çıxış yolu deyil - ölkədə sosial narazılıqlar artır

cə kontekstində artıq fəvqəladə vəziyyətdəyik. Keçən il kreditörlərə 50 milyard avrodan çox verməmişik, bu il isə 70 milyard avrodan çox olacaq. Bu, müdafiə büdcəsindən xeyli çoxdur. Buna görə də borcu sabitləşdirməliyik, bunun üçün isə büdcə kəsirini azaltmaq lazımdır”.

Hökumət büdcə kəsirlərini xərcləri azaltmaq və sərt qənaət rejiminə keçməklə azaltmağı hədəfləyib ki, bu da ölkə boyunca sosial narazılıqların artması ilə müşayiət olunur. Baş nazirin yüksək inflyasiya, artan işsizlik və dövlət borcunun rekord səviyyəyə çatması fonunda “ədalətli və məsuliyyətli büdcə” kimi ümumi və qeyri-müəyyən fikirləri sadəcə populist ritorika kimi qəbul edilir. Bayru iddia edir ki, büdcə həm qənaətil olmalı, həm də sosial xidmətlərə investisiyanı artırmalıdır. Amma bu iki məqsədi eyni anda həyata keçirmək, xüsusilə indiki böhran şəraitində, demək olar ki, mümkünsüzdür. Ən narahatəddici məqam isə Bayru hökumətinin siyasi zəifliyini və parlamentdə əksəriyyətin olmamasını nəzərə alması və ciddi təhlil aparmamasıdır. Aydın şəkildə başa düşülür ki, Bayrunun kompromis və dialoq çağırışları artıq realılıqla adekvat deyil. Buna görə də cəmiyyətin geniş təbəqələri narazıdır, etirazlar artır. Belə bir şəraitdə Makronun komandasının “birlik və anlayışa” çağırışı heç bir halda batın gəmini xilas edə bilməz.

Son günlərdə yeni hökumətin bəyan etdiyi büdcə planına qarşı etirazlar cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrini əhatə etməkdədir. Baş nazirin iyulun 15-də təqdim etdiyi büdcə islahatları sosial şəbəkə seqmentində gəniş narazılıq yaradıb. Xüsusilə “X” platformasında sentyabrın 10-dan etibarən ölkədə tam və müddətsiz tətillə başlanılması ilə bağlı çağırışlar yayımlanıb. Yerli mətbuatın yazdığına görə, bu təşəbbüsə solçu qruplar, eləcə də sağçı və ifrat sağçılar da qoşulub.

MÜBARİZ

Fələyin administrasiyası

Frans Kafkanın “Qəsr” romanı haqqında

əvvəli ötən saylarımızda

Hələlikse ailəlikcə ev dustağıdırlar, təkcə Barnabas yuxarılının hiddətinə tuş gəlməyib. Bütün ailə onun Qəsrdə rəsmən qulluğa götürülməyinə gözüni dikib, ancaq bunu da dəqiq bilmək mümkün deyil. Doğrudur, Barnabasin dəftərxanaya girişi var, ancaq o dəftərxana qonşuluqdakı bir başqa kanselyariyanın, o da özündən daha böyüyünün bir hissəsidir. Bu dəftərxanaya buraxılan kəs o biri kanselyariyalarda nələr baş verdiyindən xəbər tutmur, heç kim öz vəziyyətindən, özüə aid işlərdən başqa bir işə qarışmır. Qəsrə olanda Barnabas ağzını açıb bir kəlmə də danışmır.

Oğlan artıq Qəsrə qulluğa girə biləcəyinə inamını itirib, ona görə də məktubları həvəssiz aparıb-götürür. Olqa lənəto gəlmiş ailəsinin taleyinin Qəsrdən, qardaşının qulluğa götürülüb-götürülməyəcəyindən asılı olduğunu anladığına görə məmurların nömrələriylə tövlədə gizli görüşlər keçirir ki, onlardan nəse bir xəbər, məxfi məlumat qopara bilsin.

K.-nın avaragor qalmasından, həyatını, yaşayışını qura bilməməsindən bezən Frida yenidən əvvəlki işinə qayıtmağı qərara alır, özüylə K.-nın köməkçilərindən birini də aparır ki, bir işə əllərini ilişdirəndən sonra evlənsinlər.

Klammın katibi Erlanger K.-nı gecə mehmanxanadakı otağında qəbul etmək istəyir. Dəhlizdə bir xeyli adam, o cümlədən K.-nın tanışı mehtər Gerşteker növbə tutub gözləyir. Hamı gecə dövətindən məmnundur, hamı anlayır ki, Erlanger onları dinləməyi özüə borc bildiyinə görə canına cəfa basıb yuxusuna haram qatır - axı onun xidməti iş cədvəlində Kəndə səfər üçün vaxt ayrılmayıb. Ona görə məmurların bir çoxu belə ələyir - kimisi bufetdə, kimisi otel nömrəsində, kimisi yemək masası ətrafında, kimisi də yataqda sakinləri qəbul ələyir.

Dəhlizdə K. Fridayla rastlaşıb, qızın könlünü yenidən almağa çalışırsa da, cəhdi səmərə vermür, Frida onu çıxdaş olunmuş bədnam ailənin qızlarıyla xəyanətinə görə qınayıb K.-dan biryolluq aralanır. Onunla görüşdən sonra K. Erlangerin otağının nömrəsini unudur, çaşıb ayrı otağa girir. Burada başqa bir məmur mürgüleyir. Məmur dinləyici tapdığına sevinib K.-ya “xidməti prosedurun aramsızlığı” mövzusunda mülahizələrini söyləyir.

Az sonra Erlanger onu yanına çağırır. Qapı ağzında dayanıb gətməyə hazırlaşan katib deyir ki, Fridanın ölindən süzülən pivələri içməyə almış K. Klamm yeni bufetçi gələndən özüə yer tapa bilmir, bu da onun ağır məsuliyyətli vəzifəni layiqincə yerinə yetirməsinə ciddi əngəl törədir. Odur ki, K. Fridanı geri qaytarsa, bu, onun karyerasının inkişafına müsbət təsir göstərə bilər. Bütün cəhdlərinin havayı olduğunu yavaş-yavaş qanan K. dəhlizdə məlul-məlul boynunu büküb durur.

Səhər saat beşdə mehmanxanada bir canlanma yaranır. Məmurların qapılar arxasından gələn səsləri K.-ya toyuq fərmasından dan yeri sökülən vaxt quşların oyanışını xatırladır. Nömrələr arabalarla qalaq-qalaq sənəd gətirib otaqlarda məmurlara paylayırlar. Mehmanxana sahibi K.-nı dəhlizdə görcək onu özə qoruyub girmiş danatək qovur. Sən demo, gecə qəbullarının məqsədi bu imiş ki, məmur ağalar gündüz onlarda ikrah doğuran sakinləri qaranlıqda təzbazar yola versinlər. K.-nın Qəsrdən gəlmiş iki katibin qəbulunda olduğunu biləndə mehmanxana sahibi ona pivə salonnunda yatmağa rəxsət verir. Burada o, Fridadan sonra bufetçi işləyən alyanaq Pepiyə xeyli söhbətləşir, qız ona həyatından, Fridanın məkrindən gileyləyir.

Mehtər Gerşteker K.-ya tövlədə iş təklif ələyir. K. anlayır ki, Gerstekər onun vəsitəsiylə Erlangerdən nəse qoparmaq istəyir. Gerstekər niyyətini danmır, K.-nı evinə gəcələməyə aparır...

Bu epizodda əsərin əlyazması qınlır. Romanın sonluğuyla bağlı müxtəlif versiyalar var. Mərhum filoloq alim Paşa Əlioğlu bu ehtimallar haqda belə yazır: “Əsərin iki sonluğu olacağını görürlər. Birincisi: K. Qəsrə heç bir yol olmadığını görüb təslim olur. İkincisi: K. Kənddə yaşamaq hüququ qazanır. Qəsrə gedən yolda nəyəse nail olur. Lakin bu hüquq təslim olub qüvvəsini itirmiş, ölməkdə olan bir adama verilir... Məncə, bu iki sonluğun heç biri əsərin məntiqinə uyğun deyil. Əsər məhz sonluqsuz olmalı idi. Bu natamamlıq son səhifələri düşmüş əlyazmanın natamamlığı deyil, romanın məzmunu ilə bağlı yarımçıqlıqdır. K.-nın çıxılmazlığı, vəziyyətinin bütün faciəvililiyi sonluqsuz əsərdə daha düzgün ək-

sini tapıb. Eyni zamanda, natamam əsərin ümumiyyətə təqdim olunmaq haqqına, belə bir sonluqsuz faciənin oxucuya təqdim edilə bilmək hüququna malik olub-olmaması Kafkada böyük şübhələr oyadırdı (bu, onun bir sıra başqa əsərlərinə də aiddir). Buna görə də o, natamam olacaq əsərini natamam saxlasa da (yarımçıq romanın son cümləsi yarımçıq qalıb, lakin bu, onun birtəcəyini sübut etmir), ölümdən sonra çap etdirilməsinə razı olmadı”.

Qəsrin nəyi simvolizə ələdiyi bu günə-cən müzakirə, mübahisə mövzudur. Kimi bunu yerüstü bürokratiyanın, konkret desək, Avstriya-Macaristan imperiyasında qurulu saat kimi işləyən total nəzarət aparatının, əzici, rəhmsiz dövlət mexanizminin rəmzi (repressiyaların şıdırğı vaxtı anadan olmuş bir sovet ədəbiyyatçısı demişdi ki, biz Kafkanın yuxularını çin çıxarmaq üçün dünyaya gəlmişik), kimi də amansız kosmik idarəçilik sisteminin, hətta Allahın obrazı kimi qavrayır. Birinci baxış, zənnimcə, romanı konkret ictimai-siyasi dövrün reallıqları çərçivəsinə salmaqla Kafka yaradıcılığının miqyasını kiçiltmək, əhəmiyyətini azaltmaq olar.

İkinci yanaşmaya gəlincə bu, Kafkanın ümumi yaradıcılığı kontekstində həqiqətə çox yaxın yozum kimi görünür, ancaq kiçik bir düzəlişlə: Kafkanın düşüncə sisteminə Allah deyər bir qüvvə yoxdur, hətta onun adına Allah desələr də. Bizə tanış olan Tanrı obrazı yer üzünə, insanlara Günəş kimi sevgi, mərhəmət, nur saçan xilas-kar bir qüdrətdir, Kafkanın fəvqəlbəşər qüvvəsi isə bəşər övladlarını Ay kimi soyuq, yalançı, saxta parlıtsıyla aladan İblis, Şeytan, Fələk obrazına daha çox bəb gəlir. O qüvvə qurtarıcı yox, əzici, dağıdıcı; cəfakəş, əzabkeş yox, cəfa çəkdirən, ağrı, əzab verən qüvvədir.

Bu, başqa məsələ ki, yer üzündə açılan hər tütəng, atılan hər top göylərin hökmünü yerinə yetirməyə hazır şeytan qurğusu kimi, başqa sözlə, yer administrasiyası (Kənd) göy administrasiyasının (Qəsr) icraçı orqanı, yaxud filialı kimi də təqdim oluna bilər. Əslində, romanda elə belədir, Kəndin vəzifəli, səlahiyyətli şəxsləri Qəsr-dən təyin olunur, bütün əmrlər, sərəncamlar yuxarıdan verilir. Gerçəkdən, ikinci yozum birinci yozumu nöinki istisna ələmir, əksinə, onu da içinə alır.

Xəfficə toxunduğumuz iki populyar yanaşmadan başqa populyar olmayan bir yozum da var ki, ona ciddi münasibət bəsləməyi doğru saymıram: guya Kafkanın Qəsrə yol tapmağa can atan qəhrəmanı Avropa sivilizasiyasına inteqrasiya olunmağa çalışsan, özələn qoca qitədə qərib sayan yəhudilərin ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Hərçənd bu yozumun da özüə görə yaşamaq haqqı var...

Romanın qəhrəmanı K.-nın yerləşən olması da, zənnimcə, rəmzi mənə daşıyır: ayağımız yer tutandan hamımız yer ölkürük. İndi artıq insanın addımlarını sayan qol saatları da icad olunub, odur ki, ömrümüzü addım-addım ölçməklə addımlarımızı ömrümüzün boyuna tuta bilərik.

K.-ya ayrılan iki köməkçini xeyir-şər mələkləri kimi qələmə verənlər də var. Mənə elə gəlir mələklərə Kafka teatrının səhnəsində rol nəzərdə tutulmayıb, K.-ya təhkim olunmuş bir cüt köməkçi fələyin hər bir canlıya hələ ana bətnindəykən qarovulçu qoyduğu iki instinktin rəzmidir. Freyd bunlara Qəsr-Tanatos deyirdi, ancaq bunlar bir-birinə qarşı duran iki ayrı ehtiras növü də deyil, özünüqoruma instinkti adında bir bölünməz bioloji silahın, ikibaşlı qılınca bir ucuna ehtiras, o biri ucuna qorxu deyilən iki başı, bir cüt qütbüdür.

O köməkçilər bundan irəli “Məhkəmə” romanının qəhrəmanı Yozef K.-nı da doqum günündən (həbsi ona ad günündə elan olunmuşdu) edaminacan müşayiət ələmişdilər. Özü də qarı Fələyin bu məkrli casusları insanı ölümünə təkcə yola salmırlar, həm də aparırlar. Oynada-oynada gözübağlı aparırlar, çapa-çapa könlüllü aparırlar, ələ aparırlar ki, məxluqat öz sonuna bayram ziyafətinə tələsən kimi tələsir...

F.Uğurlu

“Yeni Azərbaycan” qəzetinə abunə olmaq istəyənlər aşağıdakı yayım şirkətləri ilə əlaqə saxlaya bilərlər:

“Azərpoçt” MMC PDM- 0125984955,
0552004544
“Azərmətbuatyayımı” ASC - 0124411991,
0124404694
“Səma” MMC - 0125940252, 0503336969
“PressInform” MMC - 0703400100,
0504560835

“Qaya” MMC - 0125667780, 0502352343
“Bakmətbuat” MMC - 0124314313
“Ziya LTD” MMC - 0124977696,
0503067744

6 aylıq abunə - 79,20 AZN
12 aylıq abunə - 158,40 AZN

Gözə nur verənlərin günü...

Müasir oftalmologiya

Müasir oftalmoloji diaqnostika üsulları göz xəstəliklərini erkən mərhələlərdə aşkar etməyə, səmərəli müalicə və profilaktika aparmağa imkan verir, lakin mütəxəssislər onun profilaktikası ilə məşğul olmağı daha vacib hesab edirlər.

Həkim və mütəxəssislər zərərli vərdislərdən uzaq olmağı, gözləri Günəşin ultrabənövşəyi şüalarından qorumaq üçün keyfiyyətli gün eynəklərindən istifadə etməyi, qanda şəkərin, təzyiq və xolesterinin səviyyəsini nəzarətdə saxlamağı, A vitamini, Omega-3 və antioksidantlarla zəngin məhsullarla qidalanmağın vacib olduğunu bildirirlər. Həkimlər xüsusilə uşaqların 3D formatında çəkilmiş filmlərə baxmağını məsləhət görmürlər.

Azərbaycanda gənc oftalmoloqlar

rın hazırlanması və oftalmologiyanın inkişafına akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi öz töhfəsini verir. Mərkəz beynəlxalq standartlara cavab verən müasir diaqnostik avadanlıqlarla təchiz olunub. Mərkəzdə oftalmologiyanın bütün sahələrini əhatə edən şöbələr və yüksəkixəttişli mütəxəssislər fəaliyyət göstərir, həmçinin kataraktanın qarşısını alan, qlaukoma zamanı gözlün funksional vəziyyətini bərpa edən və torlu qışa qopmaları zamanı itirilmiş görməni qaytaran lazer texnologiyalarının köməyi ilə müalicə aparılır.

21 ildir ki, hər il avqustun 8-i Beynəlxalq Oftalmologiya Günü və ya Beynəlxalq Oftalmoloq Günü kimi qeyd edilir. Həmin günün qeyd edilməsi göz cərrahiyyəsi sahəsində çox böyük uğurlara imza atmış professor, mikrocərrah-oftalmoloq Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının akademiki Svyatoslav Fyodorovun doğum günü ilə əlaqədardır.

Göz xəstəlikləri ilə mübarizə

Gözlərimiz daim qayğıya ehtiyacı olan ən həssas orqanlarımızdan biridir. Təbii olaraq gözlərdə müxtəlif genetik və ya ətraf mühit təsir

ləri nəticəsində xəstəliklər yaranabilir. Göz xəstəlikləri göz qapaqlarında, göz yaşı kanallarında, gözlün

Həmin günün təsis edilməsi ideyası isə Sankt-Peterburq şəhər Tibb Palatasının prezidenti Tamaz Mçelidzeyə məxsusdur. O, həmin gün rus və xarici ölkə oftalmoloqlarına göz xəstəliklərinə təmənnaşız məsləhətlər vermək, göz nurunu itirənlər və ya görmə qabiliyyəti zəif olanların müalicəsi üçün əməliyyatlar aparmaq barədə müraciət edib. Belə bir tədbirin keçirilməsi məşhur göz cərrahı S.Fyodorovun başladığı xeyriyyə işinin davam etdirilməsi və xatirəsinin yad olunması məqsədi daşıyır. Həmin təşəbbüsə təkcə Rusiyada deyil, Yunanıstan, İtaliya, Çexiya, ABŞ və digər ölkələrdə də tərəfdar çıxıblar.

Görmə qabiliyyətini itirmiş insan sanki qanadı qırılmış quşa bənzəyir. Gözlərimiz informasiya, hiss və emosiyadır. Ətraf mühiti tanımaqda və duymaqda bizə yardımçı olan ən əsas duyğu üzvümüzdür. Gözlərimiz olmasaydı, bizi əhatə edən gözəllikləri, dünyanı tanıya bilməzdik. Ona görə də insan görməsini itirdiyi anda özünü hər şeydən məhrum olmuş kimi hiss edir.

Görməsi zəif olan insanlar daha ehtiyatla hərəkət edir, hətta bir çox hallarda ətrafdakıların yardımına ehtiyac duyurlar. Oftalmoloqlar isə bu insanları əməliyyat edib, sanki onlara yeni həyat bəxş edirlər.

mətidir. Göz xəstəliklərinin yaranması üçün ən geniş yayılmış səbəblər bunlardır: Görməyə mane olan az və ya həddindən çox işıqlı yerdə çalışmaq, gözə yad cismın qaçması nəticəsində yaranan narahatlıqlar, diabet xəstəliyinin fəsadları, genetik amillər, gözlərdə quruluq, sinuzit, baş ağrısı, qrip və s. xəstəliklərinin əks təsirləri.

Hazırda müasir tibb göz xəstəlikləri ilə yüksək səviyyədə mübarizə aparır. Amma hələ də insanlar gözə aid olmayan digər xəstəliklərin korluq yaradacağını bilmir. Təhlükə heç gözləmədiyiniz yerdən gələ bilər...

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatına görə, dünyada görmə funksiyasının pozulmasından əziyyət çəkən 2,2 milyard insan var. Xüsusi olaraq qeyd olunub ki, görmə funksiyasını itirən insanların 82 faizi 50-dən yuxarı yaş qrupuna daxildir. Görmə funksiyasının pozulmasından əziyyət çəkənlərin 19 milyonunu uşaqlar təşkil edir.

Yeganə BAYRAMOVA

Uca zirvələri fəth edənlər...

Beynəlxalq Alpinizm Günüdür

Çoxları onları dünyanın ən xoşbəxtləri sayır - insan ayağı dəyməyən yerlərə, uca zirvələrə qalxmaq hər kəsə nəşib olmur. Amma bu məziyyətlərin sırasına onların çəkdikləri əziyyəti əlavə etsək, bunun heç də həmişə zövqlü və asan olmadığı qə

naətinə gələrik. Söhbət alpinistlərdən gedir... Birdən birə alpinist olmaq mümkün deyil. Əvvəlcə uzun müddət inad

la məşq etmək, marşrutları bilmək, kiçik zirvələrdən başlayıb get-gedə daha uca zirvələrə qalxmağı öyrənmək lazımdır. Yalnız bunlardan sonra ən

uca zirvələri fəth etmək olar. Dağlarda bədbəxt hadisə baş verən zaman ən müasir vertolyotlar, avtomobillər, heç bir texnika köməyə gedə bilməyəndə yalnız alpinistlər bu çətin işin öhdəsindən gəlirlər. Onları ölüm təhlükəsi gözləyəndə, həmişə dara düşən adamın köməyinə tələsirlər.

Alpinistlərin xüsusi ləvazimatı var: küləkdən, yağışdan və qardan qorunmaq üçün xüsusi geyim, altı dişli ayaqqabı, buz baltası, ayaqqabılara

bərkidilmiş xüsusi qırmaqlar, qayalara və buzluqlara keçirilən qırmaqlar, çəkiçlər, çadırlar, yataq kisələri və başqa aksesuarlar. Onlar insan ayağı dəyməyən yerlərdən keçirlər. Dağlarda bədbəxt hadisə baş verən zaman ən müasir vertolyotlar, avtomobillər, heç bir texnika köməyə gedə bilməyəndə yalnız həmin şəxslər bu çətin işin öhdəsindən gəlirlər. Ölüm təhlükəsi olsa da, həmişə dara düşən insanların köməyinə tələsirlər.

Tarixi

1786-cı il avqustun 8-də iki nəfər isveçrəli- həkim Mişel Qabriel Pakkard və dağ bələdçisi Jak Balm Alp dağlarındakı Monblan zirvəsinə qalxıb. Məhz bu tarix dünyada Beynəlxalq Alpinizm Günü və ya Alpinist Günü kimi qeyd olunur. O vaxtdan uca zirvələrə qalxmağı alpinizm adlandırmağa başladılar.

Elmi araşdırmalar zamanı...

Alpinistlər çox vaxt idman məqsədi ilə zirvəyə qalxarkən elmi araşdırmalar da aparırlar. Onlar uca dağ metrostansiyalarında işləyir, dağlarda su-elektrik stansiyalarının tikintisində iştirak edir, 7 min metr hündürlükdə müxtəlif apa

İdman, yoxsa hobbii?

Əslində, bir çoxları alpinizmi idman adlandırmaq istəmir, ancaq burada fiziki cəhətdən güclü və səbirli idmançılar

ratlar yerləşdirirlər.

Beynəlxalq Alpinizm Günü sərhəd tanımır, kişiləri və ruhən möhkəm qadınları birləşdirir. Yüksəklikləri fəth

toplaşırlar. Yalnız cəsur, dözümlü və igid adamlar sərt küləkdə, 30 dərəcə şaxtada dağların hər saniyə uça bilən bağlanmış çıxıntılarında, yumşaq qarla örtülü təhlükəli yamaclarından keçə bi

edənlər Alpinizm günündə görüşlər keçirir, təcrübə mübadiləsi aparır, yeni rekordlar müəyyən edir, təsirli tamaşalar göstərirlər. Dünyanın bəzi şəhərlər

lər. 18-19-cu əsrlərdə avropalı varlı təbəqənin boş vaxtlarını qiymətləndirmək və stabil keçən həyatlarını yeni macəralarla bəzəmə nəticəsində bir idman növü sayılmağa başlayan alpinizm, 20-ci

rində idman klubları həmin gün yarışlar, konsertlər və digər bayram tədbirləri təşkil edirlər.

Beləliklə, 8 avqustu yalnız dağ zir

əsrin əvvəllərində başqa xalqların da maraq dairəsini əhatə etməyə başladı. Beynəlxalq bir idman növünə çevrilməsi isə, 1931-ci ildə mərkəzi Cenevrədə olan Beynəlxalq Alpinistlər Birliyinin (UIAA) yaradılması ilə mümkün oldu. Növbəti illərdə müəyyən texniki və təhlükəsizlik üsullarının inkişaf etdirilməsi ilə özünə xas intizamı və qanunları olan bir idman budəyi halına çevrilən alpinistlik, bir çox təbiət idmanının da önünü açdı.

vələrini fəth edənlər deyil, həm də sənaye alpinizmi ilə məşğul olanlar öz bayramları hesab edirlər. Məlumdur ki, dünyada hər il göydələnlərin, hündürmərtəbəli binaların sayı artır. Belə mütəxəssislər binaların fəsadlarını və pəncərələrini yuyur, rəngləyir, təmir edir, qardan və sırsıradan təmizləyir, kondisionerləri montaj edirlər.

Yeganə BAYRAMOVA

İyul müşahidələr tarixində üçüncü ən isti analoji ay olub

Klimatoloqlar cümə axşamı bildiriblər ki, keçən ay rekordlar başlayandan bəri Yer kürəsinin üçüncü ən isti iyulu olub və Türkiyədə rekord milli temperatur 50,5 dərəcə Selsiyə çatıb.

AZƏRTAC xarici mediaya istinadla xəbər verir ki, keçən ay planetdə rekord qıran temperaturda fasilə olsa da, alimlərin texnogen global istiləşmə ilə əlaqələndirdiyi ekstremal iqlim şəraiti tendensiyası davam edib.

Al-nin Kopernik iqlim Dəyi-

şikliyi Xidmətinin (C3S) məlumatına görə, iyul ayında global səth havasının orta temperaturu 16,68 dərəcə Selsiyə çatıb ki, bu da 1991-2020-ci illərin orta göstəricisindən 0,45 dərəcə yuxarıdır.

C3S-nin direktoru Karlo Buontempo vəziyyəti şərh edib: “Qlobal temperatur rekordları iki il əvvələ aid olan ən isti iyul tendensiyasını davam etdirməyib. Lakin bu, iqlim dəyişikliyinə dayandığı anlamına gəlmir. İyul ayında həddindən artıq istilər və fəlakətli

daşqınlar kimi hadisələr fonunda getdikcə istiləşən dünyanın təsirlərinin şahidi olmağa davam etdik”.

Üstəlik, 2024-cü ilin avqustundan 2025-ci ilin iyuluna qədər olan 12 aylıq dövr global istiləşməni cilovlamağa çalışan və 2016-cı ildə qüvvəyə minən Paris Sazişində maksimum olaraq müəyyən edilmiş 1,5 dərəcə Selsi həddini keçərək sonayeden əvvəlki səviyyələrdən

1,53 dərəcə daha isti olub. Dünya hələ bir neçə onilliklər ərzində uzunmüddətli global orta temperatura aid olan 1,5 dərəcə

Selsi hədəfini rəsmi olaraq ötməyib. Bununla belə, bəzi alimlər bu həddən aşağı qalmaqda artıq real olmadığını iddia edirlər. Onlar hökumətləri fəlakətli səviyyəyə çatdıracak global istiləşmənin qarşısını almaq və ekstremal hava hadisələrinin artımını cilovlamaq üçün CO2 emissiyalarının azaldılmasını sürətləndirməyə çağırırlar.